

Στη Βήσσανη

«Ψωμί και κάρβουνο»

Εκδήλωση επιπέδου

Το πολιτιστικό ερευνητικό πρόγραμμα «ΨΩΜΙ και ΚΑΡΒΟΥΝΟ», 2023-2024 της THE ΤΕΛΟΣ SOCIETY (TTS) μελετά και συνδυάζει τον παραδοσιακό τρόπο παρασκευής ψωμιού στην Ελλάδα, φέρνοντας στο φως αρτοποιούς που αναβιώνουν την τέχνη της αρτοποιίας με σύγχρονους δημιουργούς και ανθρώπους από το χώρο του πολιτισμού. Το 2023 το πρόγραμμα της TTS υλοποιήθηκε υπο την αιγίδα και την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας και Αθλητισμού, με αφορμή την επέτειο συμπλήρωσης είκοσι χρόνων από την υιοθέτηση της Σύμβασης για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO 2003).

Το ακριτικό χωριό, Βήσσανη, στο Δήμο Πωγωνίου, διατηρεί την παράδοση της ελληνικής αρτοποιίας για εκατοντάδες χρόνια. (Συνέχεια στη σελίδα 5)

Η ιδρύτρια εικαστικός Γεωργία Κοτρέτσιος, η επίτιμος πρύτανης τεχνών του Πανεπιστημίου Κολομβία Κάρολ Μπέκερ και ο πρόεδρος μας Γρηγόρης Άρμπιρος.

Ο κ. Κωστούλας αναπτύσσει το ιστορικό των Πωγωνίων αρτοποιιών. Η Διαμάντω Ζυμώνει.

Συγκέντρωση κάτω από τον πλάτανο.

Και η Σούλα Γκορίτσα βοηθάει.

3ο Παμπωγωνισιακό Αντάμωμα

Η Ομοσπονδία Αδελφοτήτων και Ενώσεων Πωγωνίου με συνδιοργανωτές: Τον Δήμο Πωγωνίου, τον Δήμο Δρόπολης - Αργυροκάστρου και τον Σύνδεσμο Πωγωνισίων Βορείου Ηπείρου οργανώνουν στο Χλωμό Πωγωνίου Αργυροκάστρου τη ΔΕΥΤΕΡΑ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2024 το 3ο Παμπωγωνισιακό Συνέδριο υπό την αιγίδα του Περιφερειάρχη Ηπείρου.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ & ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ο Μητροπολίτης μας είναι ο μόνος που αγωνίζεται και δεν ξεχνά τη Β. Ήπειρο.

Έν Δελβινάκιω τη 19η Μαΐου 2024

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Η Ιερά Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτισης, έτιμησε και φέτος, με λιτό αλλά αγωνιστικό τρόπο, την επέτειο του Αυτονομιακού Αγώνος της Βορείου Ηπείρου (17.2.1914) και την υπογραφή του πρωτοκόλλου της Κερκύρας (17 Μαΐου 1914). Τό πρώτῃ τῆς Κυριακῆς, 19 Μαΐου 2024, στὸν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό τοῦ Δελβινάκιου, τελέσθηκε ἡ Θεία Λειτουργία. Στὴν συνέχεια, ἐφέλη τὸ ἱερό Μνημαῖον, γιά ὅσους πρωταγωνίστηκαν καὶ γιά ὅσους πολέμησαν καὶ ἐπέσαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι, κατὰ τὸν σπουδαῖο Ἄγωνα γιά τὴν Ἀυτονομία τῆς Βορείου Ἡπείρου. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Μνημοσύνου, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγω-

(Συνέχεια στη σελίδα 2)

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Φέτος, περισσότερο από κάθε άλλη χρονιά, είναι επιτακτική η ανάγκη να επισκεφθούμε οι απόδημοι Βησσασιώτες το χωριό μας, Η Βήσσανη μας περιμένει.

Το Αυγουσιότικο προσκύνημα, από τα παμπάλαια χρόνια, ήταν καθιερωμένο από εκείνους τους αγίους προγόνους μας, που αμούστακα παιδιά έφευγαν στην ξενιτιά και γύριζαν, μόλις αποκτούσαν λίγα χρήματα, να δουν τους γονείς τους και τις γιαγιάδες τους και να γλεντήσουν στο χωριό. Τότε είμαστε δεκάδες, εκατοντάδες αυτοί που επέστρεφαν και έβρισκαν τα σπίτια τους γεμάτα και τους δικούς τους να τους καρτερούν. Σήμερα μπορεί να μην τους συναντούν, αλλά εκεί στον θρυλικό μας Αη-Γιώργη που αναπαύονται, οι ψυχές τους αγάλλονται όταν από εκεί ψηλά τους βλέπουν στην πατρίδα την έρημη αλλά πανέμορφη Βήσσανή μας.

Εμείς με την σειρά μας σχεδιάζουμε και πιστεύουμε ότι δεν θα υπάρξει κάτι έκτακτο για να μας αναστρέψει τον σχεδιασμό. Αδελφότητα, λοιπόν, Κοινότητα και μόνιμοι κάτοικοι και προγραμματίζουν.

Στον πλάτανο με ειδική αφίσσα θα σας έχουμε αναρτήσει αναλυτικό πρόγραμμα των εκδηλώσεών μας. Πάντως, οι γιορτές στα εκκλησία και οι άλλες σταθερές ετήσιες εκδηλώσεις σας τις αναφέρουμε και παρακάτω:

27 Ιουλίου, ημέρα Σάββατο το πρωί. Θεία λειτουργία και αρτοκλασία στον Άγιο Παντελεήμονα της οικογένειας Τσουβαλιδή.

6 Αυγούστου, ημέρα Τρίτη το πρωί. Θεία λειτουργία και αρτοκλασία στην Αγία Σωτήρα της οικογένειας Πλατή, με τη φροντίδα της Λίτσας Βαλαβάνη.

11 Αυγούστου, ημέρα Κυριακή το πρωί. Θεία λειτουργία και αρτοκλασία στην Αγία Αναστασία, της αξέχαστης Τέσσας Κόντη με τη φροντίδα της οικογένειας Νικολάου Χανδάνου.

12 Αυγούστου, ημέρα Δευτέρα το πρωί. Τρίτο Παμπωγωνισιακό Συνέδριο στο Χλωμό του Δήμου Δροπόλεως - Πωγωνίου Αργυροκάστρου. Συνδιοργανωτές Δήμος Πωγωνίου, Δήμος Δροπόλεως - Πωγωνίου Αργυροκάστρου, Ομοσπονδία Αδελφοτήτων και Ενώσεων Σύνδεσμος Πωγωνισίων Β. Ηπείρου.

14 Αυγούστου, ημέρα Τετάρτη το απόγευμα. Μέγας Εσπερινός στην Ιερά Μονή Άβελ με αρτοκλασία υπέρ υγείας των απανταχού Βησσασιωτών από την Αδελφότητα.

14 Αυγούστου, βράδυ, έναρξη του πανηγυριού μας με χορό κάτω από τον πλάτανο.

15 Αυγούστου, μεγάλη θεία λειτουργία και συνέχιση του πανηγυριού κάτω από τη σκιά του υπεραιώνόβιου πλάτανου.

15 Αυγούστου, απόγευμα παρουσίαση του Χορευτικού με την Πωγωνία ενδυμασία των γιαγιάδων μας, αυθεντικά ντυμένο και φακιολισμένο, όπως μόνο στη Βήσσανη ακόμα ντύνονται, και συνέχιση του πανηγυριού μέχρι πρωιάς.

18 Αυγούστου, Κυριακή πρωί, θεία λειτουργία στον Άγιο Νικόλαο τέλεση του μνημοσύνου υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των ευεργετών, δωρητών και μελών των Δ.Σ. Κοινότητας και Αδελφότητας, από Κληροδοτήματα και Αδελφότητα.

19 Αυγούστου, Δευτέρα 8.00 το απόγευμα μαζί με την Αδελφότητα Αγίου Κοσμά στον Αη-Θανάση "Γιορτή της Βελανιδιάς". Μια ωραία παρουσίαση θέματος από τα παιδιά και φαγητό προβατίνα πλάφι. Γλέντι μέχρι πρωιάς.

24 Αυγούστου, ημέρα Σάββατο το πρωί, θεία λειτουργία στο εκκλησί του Αγίου Κοσμά.

27 Αυγούστου, ημέρα Τρίτη το πρωί. Θεία λειτουργία στον Άγιο Φανούριο της οικογένειας Κυριαζή, με τη φροντίδα της οικογένειας Χαρίση Ζυγούνα.

Έκθεση ζωγραφικής στο Αρρεναγωγείο του Αριστοτέλη Τζιάκου. Ανοικτή από **10 έως 20 Αυγούστου**. Συνδιοργανωτές Δήμος Πωγωνίου και Αδελφότητα Βησσασιωτών.

Σας περιμένουμε όλους, ντόπιους και Βησσασιώτες της ξενιτιάς, φίλους της Βήσσανης και φίλους από τα άλλα χωριά του Πωγωνίου.

ΓΕΝΗΣΕΙΣ

Η σύζυγος του **Μιχάλη Μπελιμπασάκη Σοφία** έφερε στον κόσμο το δεύτερο παιδί τους ένα ακόμη χαριτωμένο και υγιές αγοράκι.

Στο σπίτι του Στέλιου Φίλη και της Αμαλίας χαράς ευαγγέλια. Έτσι, μετά τον Μανώλη θα αποκτήσουν σύντομα μετά τη βάπτιση τον Στέλιο. Η παιδική χαρά της Βήσσανης θα αποκτήσει μόνιμο πελάτη τον παππού Στέλιο Φίλη.

Στους ευτυχείς γονείς Μιχάλη και Σοφία, στους παππούδες που απέκτησαν συνονόματους εγγονούς Μανώλη Μπελιμπασάκη και Στέλιο Φίλη και στις γιαγιάδες Μαρία Μπελιμπασάκη - Μπελαδάκη και Αμαλία Φίλη ευχόμεστε να τους ζήσει, να ευτυχίσει, να είναι τυχερός και να τον καμαρώσουν και γαμπρό.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Έφυγε από τη ζωή ο Βησσανιώτης και φίλος μας **Σωτήρης Γκατζιάστρας**, γιός των αξεχαστων Παναγιώτη και Χριστίνας Γκατζιάστρας. Ο θάνατος συνέβη στη Γερμανία, όπου ζούσε μόνιμα και μετά την συνταξιοδότησή του με την σύζυγό του και τα παιδιά του. Ο θάνατος του λύπησε όλους τους Βησσανιώτες γιατί στη Βήσσανη μεγάλωσε, έμαθε τα πρώτα γράμματα και είχε, λόγω της καλοσύνης του, άριστες σχέσεις με όλους μας. Ήταν ενεργό μέλος της Αδελφότητας και είχε πάντα ένα καλό λόγο να μας πει για το έργο μας. Έφυγε 12 Μαρτίου και κηδεύτηκε στην Κολωνία. Η νεκρώσιμος ακολουθία έγινε στον εκεί Ελληνοορθόδοξο Ναό και τον αποχαιρέτησε ένα μεγάλο πλήθος συγγενών και φίλων.

Η Αδελφότητα στη σύντροφος της ζωής του Μαρία, στα παιδιά του Πέτρο και Χριστίνα, στα δυο εγγονάκια που απέκτησε η Χριστίνα, στον αδελφό του Χρήστο και τα ανήψια του στην Ελλάδα και Αντισταλία τους εύχεται να τον θυμούνται πάντα, να είναι υπερήφανοι για την έντιμη διαδρομή της ζωής του και να ας δεχθούν και τα θερμά συλλυπητήρια της Αδελφότητάς μας.

Φίλε Σωτήρη θα μου λείψει η τακτική επικοινωνία που είχαμε από τη Γερμανία. Θα σε θυμάμαι πάντα και σου στέλω νοερά λίγα αγριολούλουδα

από τις πλαγιές της Βήσσανης στον τάφο σου.

Έφυγε από τη ζωή στη Γερμανία, όπου ζούσε κοντά στα παιδιά της, η **Θεοδώρα** σύζυγος του αξεχαστού φίλου μας **Δημητρίου Φούκη**. Η εκλιπούσα ήταν μια ήσυχη και ευγενική κυρία, που μαζί με τον σύζυγό της μεγάλωσαν τα παιδιά τους με χριστιανικές αρχές και γι' αυτό διακρίθηκαν ως μετανάστες στη Γερμανία για την εργατικότητα τους και για την ηθική και ήρεμη ζωή τους.

Τα παιδιά τους Ντίνα, Μιχάλης και Ηλίας μαζί με τον σύζυγο της Ντίνας μετέφεραν στο χωριό μας τη θανάσιμα και η εξόδιος ακολουθία έγινε στον Αη-Νικόλαο μας. Τώρα αναπαύεται στον τάφο του συζύγου της στον Άγιο Γεώργιο του χωριού μας. Ένα μεγάλο πλήθος συγχωριανών και φίλων της ευχήθηκαν καλό παράδεισο και συλλυπητήρια τα παιδιά της για το χαμό της αγαπημένης τους μητέρας.

Και από τη θέση αυτή η Αδελφότητα συλλυπείται τα παιδιά της και τους άλλους συγγενείς της για την απώλεια της αξεχαστης Θεοδώρας.

Έφυγε από τη ζωή ο **Γεώργιος Δούκας**, γαμπρός Βησσανιώτης, σύζυγος της Λαμπρινής Δούκα - Φρίγκα του γένους Κόντη. Ο εκλιπών ήταν αγαπητός σε όλους μας. Μηχανικός και ανώτατο στέλεχος του Υπουργείου Μεταφορών, βοήθησε από τη θέση του πολλούς συγχωριανούς μας. Ήταν τακτικός επισκέπτης της Βήσσανης, καλός κυνηγός και εξαιρετός άνθρωπος. Κοινωνικότητας, με αγάπη όχι μόνο στην οικογένειά του και τους συγγενείς του αλλά και όλους όσους του ζητήσαν τη βοήθειά του. Εκλεκτό μέλος της Αδελφότητάς μας.

Μαζί με την σύζυγό του απέκτησαν δύο παιδιά τον Παναγιώτη διακεκριμένο ιατρό στη Γερμανία και την Μάγδα Καθηγήτρια Μέσης Εκπαίδευσης στα Γιάννενα.

Ο χαμός του λύπησε όλους μας και ιδιαίτερα όλους όσους από τους συγχωριανούς μας τον γνώρισαν από κοντά και γλέντησαν μαζί του. Είχε ένα ήρεμο και ανώδυνο τέλος. Ο Άγιος Θεός τον πήρε με αξιοπρέπεια κοντά του. Φυσικά λύπησε την οικογένειά του και τους φίλους του. Κανείς όμως δεν είναι αθάνατος.

Στην τελευταία του κατοικία τον συνόδευσαν όλα τα παιδιά του, η Λαμπρινή του, η οικογένεια του Νίκου Φρόγκα και πολλοί άλλοι συγγενείς και φίλοι.

Η εξόδιος ακολουθία έγινε εκεί που είδε το πρώτο φως της ζωής του, στη Μάνδρα Αττικής και ετάφη στον οικογενειακό τάφο.

Η Αδελφότητα για τον αξεχαστό φίλο Γιώργο Δούκα στη σύζυγό του Λαμπρινή, τα παιδιά του Μάγδα και Παναγιώτη, τον Νίκο και Σωσώ Φρίγκα και στα παιδιά τους, στ' ξαδέλφια και ανήψια του εκφράζουμε τα πιο ειλικρινή συλλυπητήρια και ευχόμεθα να καταταγεί μετά των δικαίων στη γειτονιά των Αγγέλων. Ας είναι η μνήμη του αιωνία.

Έφυγε από τη ζωή η Βησσανιώτισσα **Πανδώρα Νικολαΐδου - Καμπάλιου**. Ήταν κόρη του Σωκράτη Καμπάλιου και της Ευθαλίας Καμπάλιου - Βασιάδη. Παππούς της ο Νικόλαος Βασιάδης της μεγάλης οικογένειας των Βασιάδων της Βήσσανης. Ήταν μια αρχόντισσα Βησσανιώτισσα από δύο γένη, του Καμπάλιου και του Βασιάδη. Διακρίνετο για

το ήθος και την ομορφιά της. Σύζυγος του Γιώργου Νικολαΐδη με ρίζες από τη Ρουμανία των εκεί Ελλήνων της διασποράς. Είχαν την ατυχία να μην αποκτήσουν παιδιά. Τις εγκύκλιες σπουδές της απέκτησε στη Βήσσανη και μεγάλωσε κοντά στη θεία της Αγγαία Καμπάλιου, που ήταν εύπορη εξ Αιγύπτου, και έγραφε το σπίτι της Καλλιθέας στην αγαπημένη της ανήψια Πανδώρα.

Μεγαλωμένη, λοιπόν, με τις ηθικές και χριστιανικές αρχές, έζησε ένα βίο γεμάτο προσφορές. Δεν άφησε κανένα από τ' ανήψια της χωρίς να τα περιθάλψει. Το σπίτι της ήταν ένας φιλόξενο ξενώνας. Πολλοί Βησσανιώτες πέρασαν από εκεί και φιλοξενηθήκαν. Είχε ένα πλήθος από βαπτιστήρια που την αγαπούσαν και την σέβονταν όσο ζούσε.

Έφυγε πλήρης ημερών, ανώδυνη, ανεπαίσχυντα, ειρηνικά, όπως ακούγεται η ευχή κάθε Κυριακή στις εκκλησίες μας. Χωρίς να ταλαιπωρηθεί από ασθένειες και νοσηλείες. Έφυγε τη Μεγάλη Παρασκευή και όπως ήταν η επιθυμία της ετάφη στον θρυαλικό μας Αη-Γιώργη, στον τάφο όπου είχε εναποθέσει τα οστά της θείας της Αγγαίας και του συζύγου της Γιώργου. Ήταν και αυτή τυχερή, όπως πολλές άλλες Βησσανιώτισσες που στην εξόδιο ακολουθία τους το χωριό μας ήταν γεμάτο από κόσμο.

Ο θάνατός της στέρησε τη Βήσσανη από μια πολύ καλή και αντιπροσωπευτική φιγούρα αρχόντισσας Βησσανιώτισσας και γι' αυτό αισθανόμαστε την απουσία της. Προ ετών η άλλη αρχόντισσα Τέσα Κόντη, τώρα η Πανδώρα... Δυστυχώς λιγοστεύουν. Είθε ο Άγιος Νικόλαος μας να βοηθήσει να μην χαθεί το χωριό μας και να παραμείνει ένα αρχοντοχώρι, περισσότερο ως πολιτισμένο και διακεκριμένο για την κοινωνική του μόρφωση όπως ήταν πάντα.

Η μεταστάσα αγαπημένη της Αδελφότητας με τις προσφορές της στην Εκκλησία, τον Πολιτιστικό και ιδιαίτερα με την συμμετοχή της σε κάθε εκδήλωσή μας θα μας λείψει.

Από τη θέση αυτή η Αδελφότητα προς τα πολυπληθή ανήψια της και τους φίλους της οικογένειάς της εκφράζει τα πιο ειλικρινή συλλυπητήρια.

Αξέχαστη Πανδώρα η μνήμη σου θα μείνει αιωνία. Σίγουρα ο Άγιος Θεός σε κατέταξε στη γειτονιά των Αγγέλων μετά των Αγίων.

Έφυγε από τη ζωή στα Γιάννενα, νέος με τα σημερινά δεδομένα, ο φίλος Βησσανιώτης **Βασίλης Σαράτσης**, εκ μητρός Βησσανιώτης το γένους Καρύτση. Ήταν μόνιμος κάτοικος Ιωαννίνων. Η εξόδιος ακολουθία έγινε από τον Ι.Ν. Περιβλέπτου και την παρακολούθησε ένα μεγάλο πλήθος συγγενών και φίλων.

Στη σύζυγό του Χριστίνα, στ' αδελφία του Καίτη & Δημοσθένη Πρίντζη και Σπύρο Σαράτση, στα ξαδέλφια του και στους άλλους συγγενείς του η Αδελφότητα εκφράζει και από τη θέση αυτή τα ειλικρινή συλλυπητήρια. Είθε ο Κύριος να απαλύνει τον πόνο των αγαπημένων του.

Φίλε Λάκη, ας είναι η μνήμη σου αιωνία.

ΔΩΡΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗ

Εις μνήμην του πολυαγαπημένου τους **Λάκη Σαράτση** τα ξαδέλφια του **Ρίτα Μπρέχα - Παπαλουκά, Λουκάς Παπαλουκάς και Γιάννης Παπαλουκάς** μάς κατέθεσαν 100 Ευρώ υπέρ των ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

Εις μνήμην του πολυαγαπημένου τους **Λάκη Σαράτση** τα ξαδέλφια του **Ρίτα Μπρέχα - Παπαλουκά, Λουκάς Παπαλουκάς και Γιάννης Παπαλουκάς** μάς κατέθεσαν 50 Ευρώ για τις ανάγκες της Ιεράς Μονής ΑΒΕΛ, τα οποία παρα-

δώσαμε στον Ηγούμενο της Μονής.

Εις μνήμην της θείας τους **Πανδώρας Νικολαΐδης** τ' αδελφία **Θωμάς και Φένια Στέφου** μάς έστειλαν 50 Ευρώ για τις ανάγκες της Ιεράς Μονής ΑΒΕΛ.

Εις μνήμην του Πολυαγαπημένου της συζύγου **Γεωργίου Δούκα** που πρόσφατα ήρθε και με πλήρη διαύγεια έφυγε από την ζωή, η Κυρία **Λαμπρινή Δούκα-Φρίγκα** μάς κατέθεσε 200 Ευρώ υπέρ των Ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

Εις μνήμην της πολυαγαπημένης τους θείας **Πανδώρας Νικολαΐδης** τ' ανήψια της **Κωνσταντίνος και Χρυσούλα Χρυσούλη** μάς απέστειλαν από τη Θεσσαλονίκη 100 Ευρώ υπέρ των ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

Εις μνήμην της θείας της **Πανδώρας Νικολαΐδης** η ανήψια της **Μαίρη Ιωάννου - Χρυσούλη** μάς απέστειλε από τη Θεσσαλονίκη 100 Ευρώ υπέρ των ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

Εις μνήμην της πολυαγαπημένης τους μητέρας **Θεοδώρας Δ. Φούκη** τα παιδιά της **Ηλίας, Μιχάηλ και Κωνσταντίνος** μάς κατέθεσαν 50 Ευρώ υπέρ των ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

Εις μνήμην των πολυαγαπημένων και αξεχαστων γονέων τους **Χρήστου και Ανθούλας Στέφου - Αρμπιρου** τα παιδιά τους **Θωμάς και Φεβρωνία** (Φένια) **Στέφου** μάς κατέθεσαν 100 Ευρώ υπέρ των ευγενών σκοπών της Αδελφότητας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Θα ήθελα να εκφράσω δημόσια τις θερμές μου ευχαριστίες από καρδιάς στον εξαιρέτικο επιστήμονα γιατρό χειρουργό κ. **Βασίλειο Ζώη** και σε όλη την επιστημονική του ομάδα για την επιτυχημένη χειρουργική επέμβαση, την άψογη συνεργασία και επιστημονική συνδρομή του κατά το διάστημα της νοσηλείας μου. Ευχόμαι ολόψυχα να συνεχίσετε με τον ίδιο ζήλο το λειτουργήμα σας ώστε να προσφέρετε στους συνανθρώπους μας που το έχουν ανάγκη.

Με εκτίμηση
Ειρήνη Μανούση

ΝΕΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Ο **Θεόδωρος Μπέλλος**, γιός του Γιάννη Μπέλλου και της Δημητρούλας Ντεμίρη και εγγονός των Θεόδωρου και της Αθηνάς Μπέλλου, σε ηλικία 23 ετών αποφοίτησε με άριστα από το Γερμανικό Πανεπιστήμιο του Μπόχουμ και έλαβε τον τίτλο master of Science Management and Economics τον συγχαίρομε και ευχόμεθα στους γονείς, παππούδες και γιαγιάδες να τον καμαρώσουν και να τον βλέπουν πάντα να έχει υγεία και επιτυχίες.

ΠΑΛΑΙΑ, ΑΛΛΑ ΕΠΙΚΑΙΡΗ Ανακοίνωση

Προς αποφυγή **δυσάρεστων καταστάσεων από πρόκληση πυρκαγιών ενόψει του καλοκαιριού και μάλιστα φέτος με την πολλή βλάστηση καλούμε όλους τους κατοίκους και τους στεροδημότες να:**

- αποψιλώσουν τις αυλές τους και τους χώρους γύρω από τα σπίτια τους
- φροντίσουν ώστε τα καυσόξυλα και άλλα εύφλεκτα υλικά που βρίσκονται πλησίον των κατοικιών να είναι προστατευμένα και απομονωμένα διότι έχει αποδειχθεί στο παρελθόν ότι έχουν προκαλέσει πυρκαγιές σε σπίτια.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ & ΚΟΝΙΤΣΗΣ

(Συνέχεια από τη σελίδα 1)

νιανής και Κονίτσης κ. ΑΝΑΡΤΙΑΣ: έκφώνηση: τήν καθιερωμένη για τήν περίσταση όμιλία, η οποία ανέφεροτο στον Δήμαρχο Χειμάρρας Φρέντο Μπελέρη και τις δικαστικές περιπτώσεις που του επεφύλαξε η κυβέρνηση της γειτονικής χώρας. Κατόπιν, στον περιβόλι του Γερμού Νισού, εφέλη τριπάγιο επί του τάφου του Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου, εκ των πρωταγωνιστών του Αυτόνομιακού Αγώνος, ενώ ο Σ.β. κ. ΑΝΔΡΕΑΣ κατέθεσε στεφάνι. Τέλος, ανεγνώσθη και ομοφωνώς ένεκρίθη από τό κλήθος των προσκεκλημένων τό ακόλουθο

ΨΗΦΙΣΜΑ

1) Διαμαρτυρόμεθα έντόνως για τήν παράνομη σύλληψη, τήν παραβία δικής και τήν καταδίκη σί δύο χρόνια φυλάκιση, του εκλεγμένου Δημάρχου Χειμάρρας Φρέντο Μπελέρη.

2) Διαμαρτυρόμεθα για τήν πλαδαρή ανακοίνωση του Ελληνικού ΥΠ.Ε.Σ., σχετικά με τήν υπόθεση της καταδίκης Μπελέρη. Αν νομίζουν οι έν Αθηναίς ότι είναι αρκετό να παρακολουθούν μόνο τά συμβαίνοντα στην Αλβανία, είναι μια κρίσιμη νυχτωμένοι.

3) Είναι ανάγκη να κατανοήση, τόσο η Κυβέρνηση, όσο και όλη η Αντιπολίτευση, ότι στο πρόσωπο του Μπελέρη δικάζεται, για μία ακόμη φορά, η πολυπαθής Βόρειος Ήπειρος.

4) Ο Αυτόνομομάχος Αγώνας του 1914, αλλά και οι μακροχρόνιοι αγώνες του μακαριστού Μητροπολίτου ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ, δέν ανεχόμεστε να περιφρονούνται τόσο προκλητικά από τό αλβανικό καθεστώς.

5) Ζητούμε να κατανοήθη από όλο τον πολιτικό κόσμο ότι πρέπει να ημικρίξη τήν ζωή και τήν παρσία του Ελληνισμού της Βορείου Ήπειρου, διότι κινδυνεύει να αφανισθή από τίς μεθοδεύσεις του αλβανού πρωθυπουργού Ράμα, ο οποίος καθοδηγείται από τον στενό σύμμαχό του, τον Τούρκο Πρόεδρο Ερντογάν. Καλές οι διάφορες μεταρρυθμίσεις, που επιχειρεί η πολιτεία, αλλά είναι επικίνδυνη και η αδιαφορία για τά εθνικά ζητήματα.

6) Με κανένα τρόπο δέν πρέπει η Αλβανία να γίνη μέλος της Ευρωπαϊκής Ένώσεως, όπως σφόδρα επιθυμεί, εάν δέν διαξη εμπράκτως ότι σίβεται όλα τά δικαιώματα των Βιρειοπεριωτών. Καί επειδή, όπως φημιολογείται, διάφοροι παράγοντες - με πρώτο τήν πύριν του Ατλαντικού Υπερδύναμη - πιθανώς να πιέσουν τήν Πατρίδα μας να υποχωρήση, ζητούμε να παρμεινεί σταθερά άνοποχωρήτη η Ελλάδα και να μή δεχθί να συναινέση στην ένταξη της Αλβανίας στην Ε.Ε., χωρίς να εκπληρωθί τίς παραπάνω ύποχρεώσεις της. Τέλος,

7) Η Κυβέρνηση και όλος ο πολιτικός κόσμος να προσέξη και τήν Μεγαλόνησο Κύπρο. Γιατί, όπως καταγγέλλεται από διάφορες πλευρές, η Τουρκία επιδιώκει άπροκαλύπτα τήν κατοχή ολόκληρου του νησιού. Ο Χριστός και η Θεοτόκος να σκέπτονται και να εύλογούν Κύπρο και Βόρειο Ήπειρο. Η Αλήθεια είναι μεγάλη και ύπερισχύει. Ο Αγώνας συνεχίζεται.

(Γκ της Ιεράς Μητροπόλεως)

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ

ΜΠΕΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γερμανία	30
ΓΚΑΤΖΙΑΔΗ ΑΓΑΘΗ, Αθήνα	20
ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Ηράκλειο Κρήτης	50
ΚΟΥΤΑ ΒΕΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, Αθήνα	50
ΜΑΤΘΑΙΑΔΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, Αθήνα	20
ΝΙΚΟΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Βήσσανη	100
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, Πάτρα	50
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Αθήνα	50
ΜΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Βήσσανη	20
ΜΑΚΗΣ ΣΠΥΡΟΣ, Ιωάννινα	20
ΜΑΚΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, Ιωάννινα	20
ΦΛΩΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Μεσολόγγι	20
ΦΛΩΡΟΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ, Μεσολόγγι	20
ΦΛΩΡΟΣ ΣΤΕΛΙΟΣ, Μεσολόγγι	20
ΖΗΣΗΣ ΚΑΙ ΝΤΙΝΑ ΓΚΙΟΚΑ Ιωάννινα	30
ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, Αθήνα	50
ΤΣΑΜΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ιωάννινα	20
ΓΚΟΓΚΑ ΜΙΧΑΗΛ Αθήνα	30
ΜΠΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Βήσσανη	20
ΜΠΕΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γερμανία	20
ΚΩΣΤΑ Β. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Βήσσανη	20
ΜΠΑΣΙΟΣ Ζ. ΑΛΕΚΟΣ, Αθήνα	20
ΔΟΥΚΑ - ΦΡΙΓΚΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗ Αθήνα	200
ΜΠΑΓΕΛΗ ΦΩΤΕΙΝΗ, Αθήνα	30
ΜΠΑΓΕΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Αθήνα	30
ΜΑΝΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ, Αθήνα	40
ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ιωάννινα	50
ΧΡΥΣΟΥΛΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, Θεσσαλονίκη	50
ΧΡΥΣΟΥΛΗΣ - ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΙΡΗ, Θεσσαλονίκη	50
ΝΑΤΣΙΚΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Κεφαλόβρυσος	50
ΚΑΣΤΑΝΗ ΕΡΑΣΜΙΑ, Ιωάννινα	55

Παρακαλούμε τους συνδρομητές της εφημερίδας, που δεν αναγράφεται τό όνομά τους με τό ακριβές ποσό που εισέφεραν για τήν Αδελφότητα, να επικοινωνούν με τον ταμία Γιώργο Βλαχιώτη στα τηλ.: 210 8069823 και 6973657800.

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΡΓΥΡΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ - ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΑΝ. ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΛΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΨΥΧΟΛΟΓΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ & ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 13 Τ.Κ. 106 70 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 210 38 36 718 ΚΙΝ. 6934 404506

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
Η ΑΡΕΤΗ
ΑΘΗΝΑ 1994

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΒΗΣΣΑΝΙΩΤΩΝ Κωδ. 01 - 2866

Ιδρυτής: **ΓΡ. ΑΡΜΠΥΡΟΣ**

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Υπεύθυνος σύμφωνα με τό Νόμο: **ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΡΜΠΥΡΟΣ**
Γρυγενίας 122, 176 76 Καλλιθέα
Fax. 210 52 34 602
E-mail: garbiros@yahoo.gr

Επιμέλεια Έκδοσης **ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΡΜΠΥΡΟΣ**
ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΙΟΛΑΣ

Τηλ. 210 5220 987 - Fax 5229653
E-mail: mataf@otenet.gr

Η Ελεγγεία της ορεινής Σωτηρίας

Σαν αρχαία ελεγγεία και σαν επιθανάτια θρηνηδία ήχησε η αναγγελία σύστασης στη Βουλή Υποεπιτροπής για τη διάσωση των Ορεινών Περιοχών!

Ήχησαν βροντερά τα μηνύματα που φθάνουν στο Κοινοβούλιο για την εγκατάλειψη από τους κατοίκους τους των ορεινών οικισμών της χώρας. Καθυστέρησαν όμως πολύ. Πιο βροντερά όμως ακούστηκε η μη αναστρέψιμη εγκατάλειψη των ακριτικών χωριών, που ονομάζεται, μεγαλόστομα μάλιστα και χωρίς αιδώς και τρέμος, ακόμη και από επίσημα χείλη, ερμητοποίηση. Μια ερμητοποίηση που απλώνεται σαν φλεγόμενη λαίλαπα με ταχείς ρυθμούς.

Με την πλαστογραφημένη επίσημη στατιστική απογραφή άργησαν να αναγνωρίσουν οι φύλακες του ψυχομέτρου της χώρας της Κρατικής Διοίκησης, ότι ο δείκτης για μερικά χωριά έφθασε στο μηδέν.

Έπρεπε να φθάσει στα σύνορα ο ρεπόρτερ του ΣΚΑΪ, Χρήστος Στρατουλάκος, με το μικρόφωνο στο χέρι, για να βροντοφωνάξει από το ακριτικό χωριό του Παγωνίου Κακόλακκος, ότι το χωριό είναι ακατοίκητο. Και η ερευνητριά της ΕΡΤ Σοφία Παπαϊωάννου, να φθάνει σε ένα κομμάτι του ξεκομμένου Ελληνισμού, που ακόμη μιλάει και τραγουδάει Ελληνικά, πιστοποιώντας και εκεί μια επερχόμενη ερμητοποίηση των χωριών του Ακριτικού Ελληνισμού.

Αυτή η αναγγελία, της ΝΕΑΣ ΥΠΟ-επιτροπής(!) φέρει αυτόματα στην ιστορική μνήμη της πατρίδας μας τη λαϊκή περιγραφή μιας κακής Δημόσιας Διοίκησης: «αν θέλεις να σέρνεται ένα πρόβλημα χωρίς λύση, φτιάξε μια ΕΠΙΤΡΟΠΗ». Τώρα ανακαλύφθηκε και η ΥΠΟ-επιτροπή!

Η ερμητοποίηση προχωρεί με γοργό ρυθμό και η ΥΠΟ-επιτροπή θα εγκαταλείψει γραφεία στο Μέτσοβο, παρέα με το Πολυτεχνείο, όπου ελπίζεται ότι θα γεννηθούν νέες ιδέες διάσωσης των ερημοχωριών». Κάπως αργά πλέον, αφού οι περιεδοκόντες μελετητές δεν θα βρίσκουν κάποιον, «καφενείο» για καφέ και 000 για..... ανακούφιση! (παρένθεση: Γιατί στο Μέτσοβο η ΥΠΟ-Επιτροπή; Χάθηκαν στα ερημοχωρία άδεια μεγάλα κτήρια, για να εγκατασταθεί η ΥΠΟ-Επιτροπή εκεί, μέσα στο γεγονός της ερμητοποίησης, για άμεση ενημέρωση και από εκεί να.... «πειθαναγκάσουν» την Πολιτεία με ιδέες και προτάσεις, άμεσης υλοποίησης, για να ξυπνήσει και να εκδηλώσει μέριμνες για τις ορεινές περιοχές!!)

Έχοντας υπηρέτησει σε δύο εκλογικές περιόδους, Αιρετός Νομαρχιακός Σύμβουλος Παγωνίου και μελετητής των γεγονότων αυτού του ακριτικού χώρου, θα ήθελα να προσθέσω μερικές εμπειρίες και καταγραφές για τον ακριτικό χώρο του Παγωνίου με το μικρότερο ψυχομέτρο και την προχωρημένη ερμητοποίηση.

Μετά την απελευθέρωση (1944) και τα δραματικά γεγονότα που ακολούθησαν, η έννοια του Βόρειου Ακριτικού Χώρου της Πατρίδας μας, με οποιoδήποτε καθεστώς Διοίκησης και πολιτικής έκφρασης, είχε μια ιδιαίτερη σταθερή μεταχειρίσιμη για την ασφάλεια των συνόρων, την ακεραιότητα του Ελλαδικού χώρου και την πληθυσμιακή συντήρηση και ενίσχυση, για αυτονόητους λόγους.

Συνεχώς και επίμονα και με πρόνοιες, εφαρμόζονταν ειδικά και άμεσα μέτρα για τον ακριτικό χώρο.

Με μια πρώτη επιλογή καταγράφοι να τα ακόλουθα:

– Πρώτο μέτρο ήταν το πρόγραμμα «Πρόνοια και εργασία» με την εκτέλεση στα παραμεθώρια χωριά μικρών έργων με απασχόληση των κατοίκων.,

– Μέτρα Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών σε όλη την οριογραμμή των Βορείων συνόρων. Πλούσιο το έργο, αλλά άμεσα αποδοτικό πληθυσμιακά που έφθανε μέχρι την διανομή εκτάσεων για νέες οικογένειες. Ευνοήτοι οι λόγοι. Οι επιτροπές δούλευαν αθόρυβα και μετρούσαν ψυχές.

– Ειδικό πρόγραμμα ανάπτυξης Παραμεθώριου χώρου. Η Αμερικανική βοήθεια ήρθε αμέσως με μέσα, προσωπικό, και νέες ιδέες άμεσου εφαρμογής.

– Πρόταξη προγράμματος Ηλεκροδότησης και Τηλεφωνο-δότησης Ζώνης Ακριτικού χώρου 20 χιλιομέτρων.

– Η Πολιτεία καθιέρωσε ειδικές ευεργετικές διατάξεις:

1) για την εισαγωγή στις παραγωγικές Σχολές των Ενόπλων Δυνάμεων και Σωμάτων Ασφάλειας, τέκνων οικογενειών που διαμένουν στις παραμεθώριες περιοχές.

2) Για τους Ιερείς των παραμεθώριων περιοχών ειδικά οικονομικά κίνητρα.

3) Στεγαστικά δάνεια που δίνονταν σε διαμένοντες στις παραμεθώριες περιοχές και στη ζώνη των 20 ΚΜ με επιτόκιο τέσσερις 4 μονάδες μικρότερο από άλλες περιοχές.

4) Για μισθωτούς και συνταξιούχους της ζώνης των 20 ΚΜ είχε καθιερωθεί ειδική φορολογική απαλλαγή 10% μέχρι 100.000 δραχμ.

– Την περίοδο της χούντας προτάχθηκε και ολοκληρώθηκε η ασφαλτόστρωση του κοινοτικού οδικού δικτύου της ζώνης των 20ΚΜ και η υδροδότηση των χωριών.

– Την ίδια περίοδο, λειτούργησε ένα κίνημα, Κεντρικών μεγάλων Δήμων υιο-

περιβάλλοντος, β) Τουριστική ανάπτυξη και γ) Σταθερές σχέσεις συνεργασίας με την περιφέρεια Αργυροκάστρου.

Καμία δεν ευτύχησε να συζητηθεί καν σε κάποιο συλλογικό Όργανο, ακόμη και στην σημερινή πληθωρική φλυαρία για Περιβάλλον και Τουρισμό, με πληθώρα διασυνοριακών Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, που χάνονται σε ταξίδια γνωριμιών και επιτροπές που καταναλώνουν .....προθεσμίες ή μετατίθενται μακριά από την συνοριογραμμή!!

Το Πρόγραμμα Παραμεθωρίων συχνά ξεστράτιζε από επεμβάσεις ισχυρών παραγόντων και οι πιστώσεις του διατίθεντο για περιοχές εκτός της ζώνης των 20 ΚΜ

Για την καταγραφή μας αυτή να θυμηθούμε μια πρόταση του Αμερικανού Μάρβιν Κλέμμε της Αμερικανικής Αποστολής του 1954 (δημοσιεύτηκε στην ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ -1954) για τη αξιοποίηση και εκμετάλλευση των πλούσιων δροσασών Παγωνίου.

«Δια προσεκτικών αραϊώσεων δύνανται να διασωθούν τα καλύτερα δένδρα και να αναπτυχθούν εις πολύ καλούς κορμούς τεχνικής ξυλείας. Πολύ ολίγα δάση δρυός έμειναν εις την Ελλάδα και η ζήτηση δια το υλικόν αυτό θα είναι μεγάλη ευθύς ως το Έθνος αναλάβει οικονομικός»

Αυτά έγραφε ο Μάρβιν Κλέμμε, ειδικός επιστήμονας της Αμερικανικής Αποστολής, το 1954, όταν επισκέφθηκε το Παγώνι ερευνώντας τις αναπτυξιακές δυνατότητες. Οι απόψεις του έμειναν στα συρτάρια.

Και ο αείμνηστος Παγωνήσιος Κορνήλιος Λατσούνας, μηχανολόγος, είχε συντάξει μελέτη για την αξιοποίηση παρατηρούντων υλοτομίας δρυών για την παραγωγή με ξηρά απόσταξη ξυλοπνεύματος και την εγκατάσταση μονάδας στο δάσος της Μπουνας.

Ο Αξιότιμος συμπατριώτης μας Πρόεδρος της Βουλής κ Κώστας Τασούλας, που φρόντισε για τη σύσταση της ΥΠΟ-Επιτροπής, για να έχει μια προσεγγιστική εικόνα της ερμητοποίησης του ακριτικού Παγωνίου και μια πλήρη ενημέρωση της Βουλής, αλλά και μια γνωριμία του Ξεκομμένου Παγωνίου, παραγωγική θα ήταν η οργάνωση μιας εκδρομής αυτοψίας και ενημέρωσης από μια αντιπροσωπευτική κοινοβουλευτική ομάδα, μαζί και με τους Μελετητές του Πολυτεχνείου και μερικούς δημοσιογράφους, να φθάσει με πούλμαν στα σύνορα στο φυλάκιο των Δρυμάδων, να λειτουργήσει για μια μέρα το εκεί Τελωνείο(!) και να περάσει η ομάδα τα σύνορα, με δύο ερπιτοστριφοφόρα του πυροσβεστικού, να περιοδεύσουν τα χωριά του Ξεκομμένου Παγωνίου, να διαπιστώσουν με πόνο καρδιάς την κατάσταση του Ξεκομμένου Παγωνίου και να νοιώσουν μια εθνική ντροπή εκεί στην αυλή της πατρίδας. Μετά να επιστρέψουν στα χωριά του Παγωνίου, να μετρήσουν το ψυχομέτρο την ερμητοποίηση και εγκατάλειψη και εκεί, επιτόπου η Βουλή να εγκαταστήσει την Υπο-επιτροπή στην Παγωνιανή στο περικό κτήριο του Ιδρύματος Βασιλείς Παύλος στους απέραντους ελεύθερους χώρους της Μαθητικής Εστίας και εκεί να αρχίσουν την μελέτη διάσωσης των ερημοχωριών. Πρακτικά, μελέτη μέσα στο γεγονός της ερμητοποίησης και εξουσιοδοτημένη για εφαρμογή άμεσων λύσεων κατάστασης εθνικής ανάγκης.

Ανέγ, θα έχουν όλοι την ευκαιρία να ενημερωθούν από εκπρόσωπο της συστασμένης εκεί μικρής μονάδας της «Κιβωτού του Κόσμου», έργο του παπα Αντώνη, ένα θερμοκήπιο στον ένα αίθριο χώρο του συγκροτήματος, όπου παράγονται με σύγχρονες μεθόδους όλα τα κηπευτικά για τις ανάγκες της διατροφής των φιλοξενούμενων παιδιών.

Στην Παγωνιανή οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να ενημερωθούν ιστορικά για την ιδρυματική προσφορά του χωριού σε μια περίοδο 100 χρόνων προσφυγικών κρίσεων πολέμων και ένα προνοιακό έργο για τους μαθητές του Γυμνασίου με δομές υποστήριξης μαθητών από άλλες περιοχές.

Ένα Διασυνοριακό Πρόγραμμα από τα πολλά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε επαφή με τη Δερόπολη της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας με fast track διαδικασίες μπορεί να σώσει την περιοχή αυτή πριν ερμητωθεί ολοσχερώς και η Ελεγγεία «σωτηρίας» μετατραπεί σε ένα θρηνητικό μοιρολόγι μιας χαμένης Πατρίδας.

K. Κωστούλας

Αναμνήσεις από εκτός έδρας - διανυκτερεύσεις

Σε αυτή τη «Ζωή με τα τέλια», υπάρχουν στιγμές που η αναπόλησή τους προκαλεί ανάμικτα συναισθήματα, ευχάριστα και δυσάρεστα, αλλά που ταυτίζονται με αυτή τη δυσκολία της εργασίας στα υπεραστικά δίκτυα.

Η έλλειψη, στα πρώτα χρόνια, μικρού και ευέλικτου αυτοκινήτου, και η ανεπάρκεια των συγκοινωνιακών μέσων περιόριζε τις μετακινήσεις μου για επίβλεψη των πολλών συνεργείων που είχαν αναπτυχθεί στην περιοχή του Τεχνικού Τμήματος.

Αναγκαστικά, πολλές φορές, η διανυκτέρευση σε απομακρυσμένες περιοχές που δούλευαν τα συνεργεία ήταν μια λύση ανάγκης.

Τότε, σε μερικά χωριά, η Κρατική Διοίκηση είχε υποχρεώσει τις κοινότητες, να οργανώσουν και να έχουν έναν στοιχειώδη ξενώνα με ένα δωμάτιο και δύο κρεβάτια για τους υπαλλήλους των υπηρεσιών που μετακινούνταν για υπηρεσία στην περιοχή τους, οι οποίοι και αυτοί αντιμετώπιζαν, κατά τις εξόδους τους στην περιφέρεια, αυτό το πρόβλημα της διανυκτέρευσης.

Ήταν μία λύση που με εξυπηρετούσε σε αυτές τις μετακινήσεις. Όμως ήταν και άλλες που δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα και τότε η λύση είχε προβλήματα αλλά και ευχάριστα και ανέλπιστα στιγμιότυπα.

Μερικά από αυτά, τα παραθέτω για αυτή την τόσο μακρινή εποχή, που αποτελούν και μία εικόνα της κατάστασης στην επαρχιακή χώρα, αλλά που είναι ταυτισμένα και γεμίζουν αυτή τη «Ζωή με τα τέλια».

Κατά τις εργασίες στη νέα γραμμή Ιωαννίνων Ηγουμενίτσας στη στενωπό της Βροσύνας, στα ενδιάμεσα Ιωαννίνων Ηγουμενίτσας, η παρουσία μου εκεί λόγω προβλημάτων παρατάθηκε με συνέπεια να μη βρισκό μόνον επιστροφής στα Γιάννενα. Το συνεργείο μας διανυκτέρευε εκεί, και επειδή εργαζόταν και συνεργεία του δρόμου δεν υπήρχε κάποιο διαθέσιμο κατάλυμα για διανυκτέρευση. Η επιλογή μου ήταν να διανυκτερεύω σε ένα καφενείο όπου διανυκτερεύουν και τεχνίτες. Εκεί βολεύτηκε πάνω σε δύο τραπέζια του καφενεείου με μια κουβέρτα, κάτι που έκαναν και μερικοί τεχνίτες του συνεργείου. Δύσκολη κατάσταση η οποία διασκεδάστηκε με κουβέτα, κάποια ποτηράκια τσίπουρο, και ιστορίες των τεχνιτών από παρόμοιες περιπτώσεις που συχνά αντιμετώπιζαν σε αυτές τις εργασίες σε όλη την Ήπειρο και ιδιαίτερα την μεταπολεμική περίοδο που δεν υπήρχε αυτοκίνητο ούτε για τη μεταφορά των υλικών. Ήταν και μια εμπειρία που με έκανε κοινωνό και των συνθηκών τις οποίες αντιμετώπιζαν τα συνεργεία στην εκτέλεση των εργασιών στα υπεραστικά δίκτυα, στα τέλια αυτής της καταγραφής μου.

Στη νέα γραμμή τηλεφωνικής σύνδεσης Άρτας με Άγναντα, σε πρώτη και νέα χάραξη, γιατί μέχρι τότε τα Άγναντα του Νομού Άρτας, επικοινωνούσαν τηλεφωνικά μέσω Ιωαννίνων.

Ήταν μια καινούργια γραμμή που αναδιάρθρωσε και όλα τα τοπικά κυκλώματα του κοινοτικού δικτύου, ακολουθώντας έναν δρόμο ο οποίος ήταν χωματόδρομος πρώτης διάνοσης, δύσκολης προσπέλασης και πλάτους, το οποίο μόλις χωρούσε το φορτηγό Μπέτφορντ, στρατιωτικό εφόδιο του πόλεμου, για τη μεταφορά προσωπικού και υλικών.

Στο μέσο περίπλο της διαδρομής, στον διάσπαρτο οικισμό «Κλίτσες», ήταν ένα παλιό καφενείο που είχε κλείσει, και δίπλα ένα από τα σπίτια του οικισμού. Η αναγκαστική διανυκτέρευση εκεί ήταν η μοναδική λύση αλλά ήταν πρόβλημα.

Οι τεχνίτες και οι ελεύθεροι εργάτες είχαν βολευτεί σε κάποιους χώρους μερικών γύρω σπιτιών. Για να με εξυπηρετήσουν με τον καλύτερο τρόπο έπεισαν κάποια οικογένεια να μου διαθέσουν το μοναδικό κρεβάτι του σπιτιού.

Λισθάνθηκα πολύ άσχημα για το πρόβλημα που δημιουργούνταν στην οικογένεια. Η κόπωση από τα προβλήματα που είχε η εργασία με τη νέα χάραξη και τη δουλειά που έπρεπε να ετοιμάσω για πολλές μέρες για το συνεργείο, διαδρομή, χάραξη διαμόρφωση τοπικών κοινοτικών γραμμών με είχαν καταπονήσει. Ο ύπνος ήταν λυτρωτικός και με έκανε να τον απολαύσω ευχάριστα στη φιλόξενη αυτή γωνιά, και να μετρώ εκεί τι προσφέρει αυτό το αγα-

θό, η επικοινωνία, σε μια μικρή σκόρπια κοινωνία όπου, και ο δρόμος που ήταν ακόμη χωματόδρομος στην πρώτη διάνοση και η γραμμή δίπλα του σε πρώτη ανάπτυξη. Είναι μια ανάμνηση με έντονα συναισθήματα και έντονο αποτύπωμα της ζωής με τα τέλια.

Σε μια άλλη περίπτωση, στη νέα γραμμή Ιωαννίνων Ηγουμενίτσας, καλοκαίρι με υψηλές θερμοκρασίες, και με έλλειψη καταλύματος στο χωριό Νεράϊδα Ηγουμενίτσας όπου είχε έδρα το συνεργείο, επέλεξα να διανυκτερεύω σε μια ταράτσα, με ένα ράντζο στρατιωτικό που είχα πάντοτε στο αυτοκίνητο τζιπ της Υπηρεσίας.

Ρομαντικό θα το θεωρούσε κανείς, αλλά ήταν μια λύση ανάγκης και η κούραση έκανε τον ύπνο μια απόλαυση μοναδική. Όμως είχα ένα απρόοπτο. Τη νύχτα κάποιο σκυλί, πήρε τα άρβυλα που είχα αποθέσει δίπλα στο ράντζο και το πρωί έφαχνα να τα βρω εκεί κοντά. Για να γίνει βέβαια αμέσως μετά ένα ανέκδοτο στις συζητήσεις και στη συνεργασία με τους τεχνίτες σε κάποιο διάλειμμα της δουλειάς. Ενθυμήσεις που γεμίζουν αυτό το οδοιπορικό κάτω από τα τέλια, που είναι πλέον πολύ μακριά και ακούγεται σαν παρμύθι.

Σε μερικά χωριά που υπηρετούσαν τεχνίτες μας, σαν εφημερεύοντες του δικτύου, ντόπιοι, η διανυκτέρευση ήταν άνετη με την φιλόξενη προσφορά του τεχνίτη που εξασφάλιζε μια ικανοποιητική άνεση, η οποία συνοδεύονταν με την ευχάριστη συντροφιά, μέσα σε μια ατμόσφαιρα ζεστή, πάντοτε με λίγο τσίπουρο, μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, και μια παραγωγική συζήτηση και ενημέρωση στην «πρώτη γραμμή», για το έργο του τεχνίτη στην περιοχή, τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε, και με ιστορίες του τόπου και του καιρού.

Αυτή η προσέγγιση, ήταν μια άλλη μορφή επικοινωνίας, μέσα στο υπηρεσιακό περιβάλλον και κοντά στην οικογένειά τους, όπου γινόμουν κοινωνός και των προσωπικών τους προβλημάτων. Ήταν και κάτι που μετρούσε σαν μια άλλη συναντήση, μια άλλη επικοινωνία με το ανθρώπινο περιβάλλον μέσα στην υπηρεσία.

Μια ιδιαίτερη περίπτωση ήταν στην Ορεινή Άρτα, στα Μηλιανά, ένας κεντρικός οικισμός μιας εκτεταμένης και διάσπαρτης οικιστικής περιοχής, στα όρια του Νομού και της Ήπειρου που έφθαναν μέχρι τον Αχελώϊο ποταμό. Ήταν μια κομβική θέση του τηλεφωνικού δικτύου, όπου λειτουργούσε Τηλεπικοινωνιακό Πρακτορείο, με μεταλλάκτη στον οποίο συνδεόταν αρκετά τηλεφωνα της περιοχής.

Ο «πράκτορας», ο Δημήτρης Γκούζιας, ένας δραστήριος άνθρωπος, εκτελούσε τα καθήκοντα με συνέπεια και πλήρη ανταπόκριση στην τηλεπικοινωνιακή αποστολή του Πρακτορείου.

Ήταν πάντα πρόθυμος και φιλικός, και η επίσκεψη μου στην περιοχή δεν είχε πρόβλημα διανυκτέρευσης, γιατί διέθετε δίπλα στο παντοπωλείο που διατηρούσε, ένα μικρό «σούπερ μάρκετ», ένα δωμάτιο πάντα έτοιμο για τους υπαλλήλους που έφθαναν εκεί για υπηρεσιακούς λόγους.

Στην περίπτωση αυτή, η «υπηρεσιακή» σχέση που είχε με τον Οργανισμό, μετραπέυονταν σε μια ζεστή φιλοξενία και ήταν πάντοτε βοηθός και χρήσιμος συνεργάτης για την ενημέρωση και επίλυση κάθε προβλήματος που μας έφερνε εκεί για ενημέρωση και επίλυση.

Στην μετά τη δουλειά συνάντηση, η συναναστροφή και η συντροφιά του ήταν μια ευχάριστη ατμόσφαιρα, πάντοτε με κουβέντες από την ιστορία της περιοχής, με έναν εκλεκτό μεζέ και θαυμασίο τσίπουρο, και παράλληλη συζήτηση για την τηλεφωνική εξυπηρέτηση, τις ανάγκες της περιοχής ή για να με κάνει να αισθάνομαι πως ήμουν μέσα στην έννοια της επικοινωνιακής ανάγκης που υπηρετούσα. Μέσα στην πηγή των πρωτογενών προβλημάτων της λειτουργίας του δικτύου, και είχα κυριολεκτικά άμεση αντίληψη και συνειδητοποιούσα με τον πιο καλύτερο τρόπο, πως η τηλεφωνική επικοινωνία ήταν ένα αγαθό υψηλής αποστολής και ανθρώπινης ανάγκης.

(Συνέχεια στη σελίδα 6)

Ο Κωνσταντίνος Κωστούλας και η Κάρολ Μπέκερ, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Κολομβία Ν. Υόρκης ξεναγήθηκαν στην εκκλησία και στο Αρρεναγωγείο μας μαζί με τον Δημήτρη Γκότση.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ο φίλος και συγχωριανός μας **Βαγγέλης Γκόγκας**, Οδοντίατρος με μεταπτυχιακές σπουδές στις ΗΠΑ και στην Αγγλία, επανήλθε με νέα έκδοση επιστημονικής μελέτης προς χρήση των οδοντιάτρων. Μετέφερε το Οδοντιατρείο του και τις δραστηριότητές του στην Πάτρα, συνεργαζόμενος με την Οδοντιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΣΤΗ ΒΗΣΣΑΝΗ

Την εφημερίδα μας μπορείτε να τη διαβάσετε και στην ιστοσελίδα www.tzourlakos.com

Ο Ξενώνας τελειώνει...

Με τη γενναία χρηματοδότηση της κας Τόνιας Κωτσάκη τελειώνει σε λίγο χρόνο η ριζική ανακαίνιση του Ξενώνα, που ο αξέχαστος σύζυγός της Δημήτρης με δικά του έξοδα, επί προεδρίας Γεωργίου Δάλμα, είχε ανεγερθεί. Τώρα και εις μνήμην του η Τόνια προσφέρθηκε να ανακαινίσει τον εν λόγω Ξενώνα.

Οι ευχαριστίες της Αδελφότητας είναι τεράστιες, γιατί ποτέ δεν θα μπορούσαμε να αναλάβουμε ένα τέτοιο έργο. Όλοι λοιπόν είμαστε ευτυχείς γι' αυτή την εξέλιξη, γιατί έτσι το χωριό μας θα αποκτήσει ένα έστω μικρό κατάλυμα 8 δωματίων για τις ανάγκες των επισκεπτών του χωριού μας.

Ελπίζουμε ότι τον Αύγουστο θα λειτουργήσει και ίσως κάποιες εργασίες στον εξωτερικό χώρο να ολοκληρωθούν αργότερα.

Και από τη θέση αυτή το Δ.Σ. της Αδελφότητας εκφράζει τις άπειρες ευχαριστίες, εκφράζοντας και την θέληση όλων των όπου γης Βησσανιωτών.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

Τί σημαίνει άραγε το Α μπε μπα μπλομ του κί-θε μπλομ; Και όμως δεν σας πάει το μυαλό...

Η διαχρονικότητα της Ελληνικής γλώσσας είναι αδιαμφισβήτητη και αυταπόδεικτη!

Μεταξύ πολλών παραδειγμάτων ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα:

Μικροί (οι ομήλικοι εξ ημών.) είχαμε παίξει το γνωστό παιδικό παιχνίδι.

Δύο ομάδες αντιπαρτιθέμενες, εναλλάξ να εφορμούν η μία της άλλης ψελλίζοντας ακαταβίβιστα λόγια, που όλοι νομίζουμε αποκηρύματα παιδικής φαντασίας και κουταμάρας (μετέπειτα πήρε την μορφή: «έλα να τα βγάλουμε»)

«Α μπε, μπα μπλόμ, του κείθε μπλόμ, ά μπε μπα μπλόμ του κείθε μπλόμ, μπλόμ-μπλόμ.»

Τι σημαίνουν αυτά; Μα, τι άλλο, ακαταβίβιστικές παιδικές κουταμάρες, θα ειπεί κάποιος.

Όμως δεν είναι έτσι.

Ατυχώς, η Ελληνική, εδέχθη πλείστες όσες προσβολές από εξελληνισμένους βαρβάρους, Σλάβους, Τουρκόφωνους, Λατίνους κ.ά., που δεν κατανοούσαν την ελληνική –ούτε καν είχαν την φωνητική ανατομία που θα τους επέτρεπε σωστές εκφωνήσεις φωνηέντων – εμμούντο τις φράσεις, παραφράζοντας τις συχνότατα, και έτσι διεστραμμένα και παραμορφωμένα, έφθασαν μέχρι των ημερών μας, ώστε πλέον να μη αναγνωρίζονται.

Κατ'αυτὸν τὸν τρόπο, εισήχθησαν εις τὴν Ελληνική, ὄροι, λέξεις και φράσεις, ὡς μέσα ἀπὸ παραμορφωτικό κάτοπτρο εἰδῶλα, καθιστάμενα ἀγνώριστα στον ἀπλοῦ κόσμο.

Ἄς ἐπανεθέσουμε στο πιο πάνω.

Η ὄλη στιχομυθία, προήρχετο ἀπὸ παιδικό παιχνίδι που ἐπαίζαν οἱ Ἀθηναῖοι Παιῖδες (και οὐ μόνον), και ταυτόχρονα ἐγυμνάζοντο στα μετέπειτα ἀθηναῖα πολεμικά παιχνίδια.

Πράγμα ἀπολύτως φυσικό, ἀφοῦ πάντοτε ο Ἀθηναῖος Πολίτης ἐτύγχανε και Οηλίτης! (βλέπετε παίζοντας και με τα γράμματα, προκύπτουν συνδεδεμένες ἔννοιες. Πολίτης - Οηλίτης)

Τι ἔλεγαν λοιπὸν οἱ ἀντιπαρτιθέμενες παιδικές ομάδες, που τόσο παραφράσθηκε ἀπὸ τους μεταγενέστερους;:

Ἰδοὺ ἡ ἀπόδοση:

«Ἀπεμπολὸν, του κείθεν εμβολὸν !!!...» (επαλαμβανόμενα με ρυθμό, εναλλάξ ἀπὸ τὴν δεῖθεν ἐπιτιθέμενη ομάδα)

Τι σημαίνουν ταῦτα; Μα..ἀπλὰ ἐλληνικά είναι! « Σε ἀπεμπολῶ, σε ἀπωθῶ, σε σπρώχνω, πέραν (ἐκείθεν) εμβολῶν σε (βλ. ἐμβολή) με το δόρυ μου, με το ἀκόντιό μου!!

ΚΑΛΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΗΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑ ΓΕΡΑΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΠΠΟΥ ΝΙΚΟ

Έλαβε το πτυχίο του από το Ε.Μ.Π. από το Τμήμα Μηχανικών - Μηχανολόγων ο **Ηλίας Παναγ. Γεωργακόπουλος**. Ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία. Συγχαρητήρια στους γονείς του Αντιπτεράρχο Παναγιώτη Γεωργακόπουλο και Ιατρό μητέρα του Μπέσσου Φοίγκα. Οι παππούδες Ηλίας Γεωργακόπουλος και Νίκος Φοίγκας να τον καμαρώνουν.

Στη φωτογραφία ο παππούς Νίκος και ο Ηλίας δείχνουν τα διπλώματά τους που έχουν λάβει από το ίδιο Πολυτεχνείο.

Κορνήλιος Καστοριάδης: Ένας φιλόσοφος λάτρης της Πωγωνίσιας μουσικής

Ο φιλόσοφος Κορνήλιος Καστοριάδης γεννήθηκε στην Ελλάδα. Σε ηλικία 22 ετών πήγε στη Γαλλία.

Στη γαλλική γλώσσα έγραψε τα περισσότερα φιλοσοφικά του βιβλία. Στην Ελλάδα κυκλοφορούν μεταφρασμένα από τις εκδόσεις «Ύψιλον/βιβλίο».

Αγαπούσε μονάχα την Ηπειρώτικη δημοτική μουσική και καμάν άλλη.

Πέθανε στο Παρίσι το 1997. Ήταν άθεος και η κηδεία του ήταν πολιτική. Όταν κατέβαινε το φέρετρο, ο ουρανός συμμετείχε με διακριτικές σταγόνες βροχής κι ο Κονιτσιώτης Κώστας Φιλίππιδης έβγαλε από την πατατούκα του κλαρίνο κι έπαιξε ένα μοιρολόι ως ελάχιστο φόρο τιμής στον Φιλόσοφο που αγάπησε όσο κανένας την Ηπειρώτικη δημοτική μουσική.

Τάσος Πορφύρης

Κεράσια από τη Βήσσανη
από το κτήμα του αξέχαστου Βαλεντίνου Φίλη.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Σ. ΜΑΤΑΚΙΑΣ
Πολιτικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.
e-mail: pmatakias@otenet.gr
Μελέτες- Επιβλέψεις - Κατασκευές
Ανακαινίσεις- Εκτιμήσεις
Γούναρη 229 & Ποσειδώνος 35, Τ.Κ. 16674, Γλυφάδα
Τηλ./Fax: 210 9602624, Κιν.: 6937 115718

ΛΑΜΠΡΟΣ Γ. ΒΛΑΧΙΩΤΗΣ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ
ΤΗΛ. 6944997499
E-mail: lvlachiotis@gmail.com
ΕΞΥΠΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ - ΚΑΜΕΡΕΣ
ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΟΙ
SMART HOME

Μαριάννα Αρλέτου
Ψυχολόγος / Msc Κλινικής Ψυχικής Υγείας
28ης Οκτωβρίου 6, 3ος όροφος, Ιωάννινα
6983031009 / arletoupsy@gmail.com

Ιωάννης Χρ. Κόντης M.D, PhD, F.R.C.S, F.A.C.S
Χειρουργός
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών
Β' Χειρουργική Κλινική
Αρεταίειο Νοσοκομείο
Βασ. Σοφίας 76
115 25 Αθήνα
Τηλ: 210 72.86.382
Fax: 210 72.86.171
Κιν: 694- 6246387
e mail: jcontis@med.uoa.gr

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΦΡΙΓΚΑ
ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
Τ. ΙΑΤΡΟΣ ΝΟΣΟΣ 'Α. ΣΥΓΓΡΟΣ'
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΕΠΕΜΒΑΤΙΚΗ ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
ΚΡΥΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ - ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ LASER
ΚΟΡΑΗ & ΚΟΤΤΟΥ 28
14452 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ. Ιατρείου 210 2810882
οικίας 210 6395824
ΚΙΝ. 6977 239936

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΕΙΡ. ΦΛΩΡΟΣ MD
Παθολόγος Ογκολόγος - Στρατιωτικός Ιατρός Π.Ν.
Διευθυντής Ε Ογκολογική Κλινική Νοσοκομείου Metropolitan General
Αν. Διευθυντής Ογκολογική Κλινική Νοσοκομείου Αθηνών
T. Res.Fac. University of Pittsburgh Cancer Institute- USA
Επιστημονικός Συνεργάτης Ιπποκράτειο 16ομα Αθηνών
Μετεκπαιδευθείς στο University of Pittsburgh, Pennsylvania USA
στην Ανοσολογική (Immunotherapeutics) και Εξατομικευμένη (Personalized) Θεραπεία του καρκίνου.
Ιατρεία (κατόπιν ραντεβού):
Αθήνα, Νοσοκομείο Metropolitan General, τηλ. 210 6502542 & 6974 465 626
ΑΓΡΙΝΟΣ, Ηλία Ηλιάου 10 (3ος όροφος) τηλ. 6974 465 626
Email: fanis_fl@yahoo.gr & tflores@metropolitan-hospital.gr
Website: www.theofanisflorosoncology.gr

Aggelos Gogas
Property Consultant
13, Diou Street
P.O. 144 52
METAMORFOSIS
ATHENS GREECE
TEL (+30)
MOB (+30) 69 80 508 792
EMAIL: a_nostos@otenet.gr
www.nostosrealestate.gr

Στη Βήσσανη

«Ψωμί και κάρβουνο»

Εκδήλωση επιπέδου

(Συνέχεια από τη σελίδα 1)
όπου κάθε σπίτι είχε στο παρελθόν το δικό του φούρνο με ξύλα. Η φίλη και συνεργάτης, Άννη Ονουφρίου μου μίλησε για τη παράδοση του τόπου καταγωγής της και στη συνέχεια ήρθε η συνεργασία με τον Πρόεδρο της αδελφότητας Βησσανιωτών "Η ΑΡΕ-

ΤΗ", Γρηγόρη Αρμπυρό. Και των δύο η συμβολή έχει υπάρξει κα-
ταλυτική για την υλοποίηση της δράσης μας στη Βήσσανη.

Την Άνοιξη του 2024, στην πλατεία του χωριού, διοργανώθηκε
κάτοπιν ενός ανοιχτού κάλεσματος, ένα συλλογικό γεγονός πα-

ρασκευής ψωμιού. Την σύμπραξη αυτή προλόγισαν, ο Γρηγόρης
Αρμπυρος, ο Κωνσταντίνος Κωστούλας και η Γεωργία Κοτρέτσος. Οι κάτοικοι του χωριού, επισκέπτες όπως και εκλεκτοί συ-

νεργάτες και φίλοι της THE ΤΕΛΟΣ SOCIETY. Η μέντορας της ι-
δρύτριας, Κάρολ Μπέκερ ήταν μαζί της σε αυτό το ταξίδι, έρχο-
ντας πιο κοντά στην ομορφιά, ιστορία και παράδοση του τόπου. Παρευρέθησαν ο αρτοποιός, Γιώργος Γκόρτσιτσας ο οποίος με τη
σύζυγο του Σούλα ανέλαβαν το ψήσιμο των ψωμιών.

Ονόματα συμμετεχόντων και συνεργατών της δράσης με
τους τίτλους τους:
Γρηγόρης Αρμπυρος, Πρόεδρος, της Αδελφότητας Βησσανιω-
τών Ηπείρου "Η ΑΡΕΤΗ"
Κωνσταντίνος Κωστούλας, Μελετητής Πωγωνίου, Συγγραφέας
Γεωργία Κοτρέτσος, Εικαστικός, Ιδρύτρια της THE ΤΕΛΟΣ

SOCIETY και εμπνευστής της πολιτιστικού ερευνητικού προ-
γράμματος "ΨΩΜΙ και ΚΑΡΒΟΥΝΟ"

Δημήτρης Γκότσος, Ξεναγός μας και ψάλτης του Ι.Ν. Αγ. Νικολάου
Άννη Ονουφρίου, Ερμηνεύτρια, Μουσικός συνδιοργανώτρια της
δράσης στη Βήσσανη (Παρακαλώ να συμπεριλάβουμε οπωσ-
δήποτε φωτογραφία της Άννης)

Κάρολ Μπέκερ, Καθηγήτρια και Επίτιμη Πρύτανη της Σχολής Τε-
χνών του Πανεπιστημίου Κολούμπια, Νέα Υόρκη, Ηνωμένες
Πολιτείες Αμερικής

Μαρία Ζεμπερίδου, Επίσημοι Σύνοδοι Συνεργάτης Μονάδας Ερευ-
νών Κοινής Γνώμης και Αγοράς ΕΠΙ-ΠαΜακ

Μαίρη Α. Σιραέφ, Μεταδιδασκαλός ερευνητής, Πανεπιστήμιο
του Manheim, Γερμανία & Υποψήφια διδάκτορας στο Πανεπι-
στήμιο του Notre Dame, ΗΠΑ,

Σούλα και Γεώργιος Γκορίτσας, Αρτοποιοί.

Διαμάντω Ζαρκάδα, Νοικοκυρά.

Στόχος της ΤΤΣ είναι να εκδώσει ένα βιβλίο για την άυλη κλη-
ρονομιά του ψωμιού και της αρτοποιίας στην Ελλάδα - με άλλα
λόγια, έναν ύμνο στο ψωμί ως αρχέτυπο γλυπτό στο ελληνικό γασ-
τρονομικό ταξίδι που έχουμε ορίσει. Η Γεωργία Κοτρέτσος είναι
εικαστικός, αλλά μέσω της ΤΤΣ, η ιδιαίτερη γεωγραφία της Ελλά-
δας της επιτρέπει να ανακαλύπτει μικρο-τοπικές τεράστιες
σημασίας και δημιουργικής σοφίας. Πριν από 20 χρόνια φοίτησε

δίπλα στον καθηγητή Caballero Robert Loeshcer στο Σικάγο, στο
Ινστιτούτο Τέχνης του Σικάγο, όπου της δίδαξε να υποστηρίξει
τον πολιτισμό μέσω της γαστρονομίας του, την ενθάρρυνε και
την εκπαιδύσε να μελετά τις διατροφικές παραδόσεις δίνοντας
μέγιστη πολιτιστική σημασία στη διατροφή.

Η THE ΤΕΛΟΣ SOCIETY έχει πραγματοποιήσει δράσης στο

Μουσείο Σίτου και Άρτου στη Λευκίμη, στο Δήμο Σουφλίου, στη
Μουσείο Ψωμιού στην Αμφίκλεια, στο Μουσείο Λούλη, έχει παρα-
κολουθήσει εργαστήρια στο Betty's Bakery, και συμμετάσχει με
συνεργάτες του πρότζεκτ στο 5ο Συμπόσιο του Κέντρου Αριστεί-
ας στη Δημιουργική Αριστεία του ΣΕΒ στο Πολιτιστικό Κέντρο
Σταύρος Νιάρχος και η Κοτρέτσος έχει συνομιλήσει με πρεσβευ-
τές της τέχνης της αρτοποιητικής σε όλη την Ελλάδα.

Η εικαστικός Γεωργία Κοτρέτσος
γύρισε την Ελλάδα καταγράφοντας τη
θέση του ψωμιού στην παράδοσή μας
και άκουσε ιστορίες αρτοποιιών από
τα ακριτικά χωριά μέχρι τους new age
αθηναϊκούς φούρνους.

Όλα ξεκίνησαν όταν η αγαπημένη σε όλους τους
Βησσανιώτες Άννη Ονουφρίου το γένος Μέντζου με
κάλεσε για έναν καφέ στον περίβολο του Νομισματι-
κού Μουσείου (οικία Σλήμαν) στην οδό Πανεπιστημίου
στο κέντρο της Αθήνας. Εκεί μου γνώρισε μια σπου-
δαία φίλη της, την Τζωρτζία Κοτρέτσος, εικαστικό και
ιδρύτρια της THE ΤΕΛΟΣ SOCIETY και εμπνευστή του
πολιτιστικού ερευνητικού προγράμματος «ΨΩΜΙ και
ΚΑΡΒΟΥΝΟ».

Βέβαια, με την Άννη πολλές συζητήσεις έχουμε κά-
νει, με την πρότασή μου να δοθεί το ιστορικό αρχοντι-
κό των Μεντζαίων, ώστε μέσω ενός κρατικού ή διασυ-
νοριακού προγράμματος (όπως μου τόνισε ο φίλος
Περιφερειάρχης κ. Αλ. Καχριμάνης) να γίνει ένα Μου-
σείο Αρτοποιίας στη Βήσσανη. Αφού στη Βήσσανη οι
παππούδες μας και όλοι πριν από αυτούς παλαιοί
Βησσανιώτες είχαν σαν κύριο επάγγελμά τους το του
αρτοποιού. Οι Βησσανιώτες ξενητέμνοι στην Κρι-
μαία, στις Παραδουνάβιες χώρες, στην Κωνσταντι-
νούπολη, στην υπόλοιπη Μ. Ασία και στην Β. Αφρική
που έφθασαν είχαν φούρνους. Γι' αυτό και η ανάπτυ-
ξη του χωριού μας μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο έφερε
χρήμα στη Βήσσανη και απέκτησε ένα πλήθος αρχο-
ντικά δωρόφα και τριώροφα, εκκλησίες, και ήταν το
περισσότερο πολιτισμένο χωριό του Πωγωνίου. Έτσι,
αποφασίσαμε να κάνουμε μια εκδήλωση στο χωριό
μας.

Για το πρόγραμμα έκανε αναφορά η εφημερίδα
«Καθημερινή» και αφιέρωσε εκτεταμένη πολυσέλιδη
αναφορά στο ένθετο περιοδικό της, που εκδίδεται κά-
θε Κυριακή, το «Κ».

Δείτε αριστερά: αναφορά και φωτογραφικό υλικό.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Αγαπητή Άννη, κ. Αρμπυρε και κ. Κωστούλα & κ. Δη-
μήτρη Γκότση, κα Διαμάντω Ζαρκάδα και κα Σούλα
Γκορίτσας.

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την απλή
αλλά πλούσια συναισθηματικά δράση "ΨΩΜΙ & ΚΑΡ-
ΒΟΥΝΟ" στη Βήσσανη.

Άννη μου έχει υπάρξει πολύτιμη συνεργάτης και
πραγματικά πηγή εμπνεύσεως για την έρευνα μου σχε-
τικά με τη Βήσσανη. Η συμβολή σου ήταν και είναι κα-
ταλυτική. Δεν έχω λόγια να σε ευχαριστήσω.

Κε Αρμπυρε εκτιμώ αφάνταστα την θερμή φιλοξε-
νία και τη συνεργασία μας. Μακάρι να γίνει το μουσείο
ψωμιού στο χωριό και εγώ θα είμαι η πρώτη που θα ε-
πενδύσω χρόνο μαζί σας για την υλοποίησή του. Μα-
κάρι να μας δοθεί η ευκαιρία να υλοποιήσουμε και το
μουσικό πρόγραμμα που έχει επιμεληθεί η Άννη. Είναι
ένα πρόγραμμα ύμνος στο ψωμί ελλήνων συνθετών
και τραγουδοποιών.

Κε Κωστούλα πραγματικά η παρουσία σας ήταν
συγκινητική. Σας ευχαριστώ για την εμπνευση και τη
γνώση που μοιραστήκατε μαζί μας.

Φωτογραφικό υλικό θα μοιραστώ μαζί σας μόλις ε-
πιστρέψω από τις διακοπές του Πάσχα.

Με εκτίμηση,
σας εύχομαι καλό Πάσχα και Καλή Ανάσταση.
Γεωργία Κοτρέτσος

Η Άννη μας, πολύτιμη συνεργάτης της Γεωργίας και
πάντα κοντά μας σε ό,τι της ζητήσουμε.

INSURANCE
DEFENDER AGENCY
ΑΕΡΑΛΕΙΕΣ

ΧΑΝΔΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
Ασφαλιστικός Σύμβουλος

Πρωτεύουσας 119 Ίλιον, ΤΚ:13122
Τηλ: 210 2637446, Fax: 210 2627766, Κιν: 6972 909 651
www.insurancedefender.gr e-mail: dhandanos@gmail.com

Athens Bariatric

Ευάγγελος Ν. Χανδάνος, M.D., Ph.D.
Λαπαροσκοπικός Βαριατρικός Χειρουργός

www.athensbariatric.com

Α. Αιεζάνδρας 6
Αθήνα 106 82
chandanos@athensbariatric.com

T 210-88 26 990
K 6938-278 563
Φ 210-88 26 921

Θωμάς Ζ. Πότσης
Ειδικός Καρδιολόγος

Υπέρηχοι καρδιάς • Δοκιμασία κόπωσης
Holter ρυθμού & πίεσης • Ρύθμιση υπέρτασης & λιπιδίων

Παπάζογλου 4
(1^{ος} όροφος), Ιωάννινα

τηλ: 265 10 76980
κιν: 69740 75208

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΘΕΟΦ/ ΤΣΕΛΙΟΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΠΑΡ' ΑΡΕΙΩ ΠΑΓΩ

ΕΒΡΟΥ 4, ΑΘΗΝΑ 116 35
Τηλ.: 210 3622583, Κιν.: 6973 773850,
e mail: haris.tselios@otenet.gr

Αναμνήσεις από εκτός έδρας - διανυκτερεύσεις

(Συνέχεια από τη σελίδα 3)

Είναι οι αναμνήσεις από αυτές τις περιπτώσεις διανυκτερεύσεως εκτός έδρας, με ευχάριστα στιγμιότυπα και δύσκολες καταστάσεις, που συνθέτουν ένα ιδιότυπο τρόπο ενημέρωσης και εκτέλεσης της υπηρεσιακής αποστολής.

Σε μια άλλη περίπτωση που βρέθηκα πάλι στα Άγναντα για υπηρεσία, και έπρεπε να επιστρέψω, έβρεξε, και η ολισθηρότητα του δρόμου ακύρωσε το δρομολόγιο του αυτοκινήτου που έκανε αυτό το δρομολόγιο. Συννευήθηκα με τον τεχνίτη να κατέβω πεζοπορώντας μέχρι την γέφυρα του Άραχθου όπου θα μπορούσα το πρώι να βρω κάποιο μέσο να επιστρέψω στα Γιάννενα. Θα έπρεπε όμως να διανυκτερεύσω κάπου εκεί κοντά σε κάποιο σπίτι από τα διάσπαρτα του οικισμού. Ο τεχνίτης προθυμοποιήθηκε να βοηθήσει, είχε πολλούς γνωστούς και φίλους, κι έτσι ξεκινήσαμε πεζοπορώντας για τη γέφυρα. Η διαδρομή ήταν ενδιαφέρουσα για να ενημερωθώ για την πραγματική εικόνα της διασποράς των οικισμών. Εκεί μου έδειξε κατεβαίνοντας δεξιά μια συστάδα σπιτιών, τα Ζολωτέικα, ήταν 3-4 σπία, για να μου πει, ότι είναι το χωριό καταγωγής του τραπεζίτη Ζολώτα. Αριστερά ήταν ο κεντρικός οικισμός της Σγάρας με την ομώνυμη γέφυρα στο δρόμο της Άρτα, κοντά σε τοποθεσία λεγόμενη του «Σκοτωμένου». Φθάσαμε γρήγορα στο σπίτι που θα με φιλοξενούσε να διανυκτερεύσω, και ήταν αυτό το οποίο ήταν εγκατεστημένο και το κοινοτικό τηλέφωνο του οικισμού. Με δέχθηκαν με μια καλή και φιλική διάθεση και μου διέθεσαν ένα μεγάλο κρεβάτι, προσφέρθηκαν μάλιστα να μου κάνουν και το τραπέζι. Το αρνήθηκα ευγενικά προφανώς λόγω διαίτα για το στομάχι. Το πρώι αναχωρώντας με συνόδεψε ο παππούς της οικογένειας μέχρι τη γέφυρα του Άραχθου και στη διαδρομή που πρόσφερε ένα δερματάκι με ένα φυτό λέγοντας ότι αυτό το βότανο κάνει καλό στο στομάχι και το χρησιμοποιούν και οι ίδιοι!

Αν γράφω αυτές της λεπτομέρειες από τη ζωή στα τέλια, είναι γιατί αποτελούν μια άλλη πλευρά επικοινωνίας, στην ορεινή επαρχιακή Ελλάδα, με ένα ανθρώπινο περιβάλλον, που σε κάνει να συνειδητοποιείς βαθύτερα την αξία της προσφοράς μιας Υπηρεσίας κοινής ωφελείας.

Γράφοντας αυτές της αναμνήσεις από τη ζωή κάτω από τα τέλια, μπορώ να εκτιμήσω σήμερα και να μετρήσω καλύτερα το τηλεπικοινωνιακό έργο εκείνης της εποχής και εκείνων των μέσων που πρόσφερε η τεχνολογία για την προσφορά του αγαθού της επικοινωνίας στους ανθρώπους. Με μια αξιολόγηση διαφορετική, με την απόσταση του χρόνου και τα επιτεύγματα της τεχνολογίας. Τώρα που εξαφανίστηκαν οι γραμμές, οι κλώνες, τα σύρματα, και πλανώνται τα αόρατα ψηφιακά μηνύματα και το αγαθό αυτό βρίσκεται παντού και άμεσα.

Αυτό το κεφάλαιο των αναμνήσεων της δουλειάς κάτω από τα τέλια, έφθασε πλέον να είναι μια αφήγηση που μοιάζει σαν παραμύθι, «μια φορά κι ένα καιρό», μισόν αιώνα πριν, για να αισθάνομαι τώρα, ξεχνώντας τους κόπους και τις ταλαιπωρίες της υπηρεσιακής δουλειάς, με τη γοητεία της ανάμνησης, που με ένα κλικ ανακαλώ από τον δικό μου δίσκο αυτά που γράφω. Επικοινωνώ ακόμη μέσα από εκείνα τα τέλια που απλώναμε χωρίς «βερίνες», ανακυκλώνοντας μηνύματα που σήμερα τρέχουν αόρατα στα απέραντα χόσ του διαδικτύου που προσφέρει η ψηφιακή τεχνολογία μέσα από το ταπεινό «κρουρνάρι» που πυρίτιο, το σίλικον της Χημείας των σπουδών μου, το τσιπ της ψηφιακής τεχνολογίας.

Μια μουσειακή διάσωση

Η προμηθευτική τεχνολογία στην τηλεφωνία αποτελεί πλέον ένα ωραίο μουσειακό αντικείμενο που γίνεται όλο και πιο σπάνιο, αφού δεν βρίσκεται ούτε έναν μονωτήρα στα παλαιαστικά, ούτε ένα χειροκίνητο τηλέφωνο ούτε ακόμη ένα τηλέφωνο με δίσκο επιλογής.

Προσωπικά, και μέσα σε αυτή την καταγραφή που επιχειρώ, με τις αναμνήσεις από τη ζωή κάτω από τα τέλια, είχα την πρόνοια, στα χρόνια εκείνα της υπηρεσίας μου στον ΟΤΕ, να συγκεντρώσω και να διαφυλάξω αρκετά συλλεκτικά αντικείμενα εκείνης της προμηθευτικής εποχής και να δημιουργήσω στην Πλωγώνια, χωριό της Επαρχίας Πλωγώνιου του Νομού Ιωαννίνων, έναν μουσειακό χώρο, ένα «Θεματικό Μουσείο» με δύο θέματα. Την Τηλεφωνία και το Ταχυδρομείο, όπου, διασώζεται η ανάμνηση από την προμηθευτική τηλεφωνία με μια σύνδεση με την ιστορία της στο Πλωγώνι, και παράλληλα μια συλλογή από ότι διασώθηκε και συλλέχθηκε από την Ταχυδρομική ιστορία του Πλωγώνιου.

Για την τηλεφωνία η συλλογή περιλαμβάνει υλικά, εργαλεία, μονωτήρες, τηλεγραφικές διατάξεις συστήματος Μορς, τηλεφωνικές συσκευές, τηλεφωνικό πίνακες, εξαρτήματα, έντυπα, φωτογραφίες, βιβλία, κανονισμοί, βιβλία και αρχαιολογικά υλικά, ακόμη και τηλεφωνικό κατάλογοι, ραδιοηλεκτρικές συσκευές, πομπόδεκτη, όργανα δοκιμών και μετρήσεων, τηλεφωνογραφικές συσκευές (ακουστικά, χρονόμετρα), διατάξεις προστασίας κερματοδέκτες και μετρητές, και άλλα που διασώθηκαν ή αγοράστηκαν ή προσφέρθηκαν από παλιούς υπάλληλους του Οργανισμού.

Κ. Κωστούλας

Σ.Σ.: Ο κ. Κωστούλας, ερευνητής, λογοτέχνης και συνταξιούχος υπάλληλος του ΟΤΕ, διέτελε διεθυντικό στέλεχος του Οργανισμού και ιδρυτής του Μουσείου Τηλεφωνίας στην Πλωγώνια, που συνιστούμε να το επισκεφθείτε.

Η ερήμωση των χωριών στον Δήμο Πλωγώνιου: Αιτίες και προοπτικές ανάσχεσης του φαινομένου

Ομιλία της Θεοδώρας Λουίζας Στην κοπή της Πίτας 2024 την Κυριακή 18 Φεβρουαρίου της Ομνυδίας Αδελφότητων και Ενώσεων Πλωγώνιου Ηπείρου - Επιστημονική επιμέλεια: Λιάτος Μιχαήλ

Ο πληθυσμός του Πλωγώνιου, σύμφωνα με Τουρκική στατιστική του 1895, προσμετρώντας αποκλειστικά τα χωριά που απαρτίζουν σήμερα τον Δήμο Πλωγώνιου, ανερχόταν σε 21.491 κατοίκους (Κοκολάκης, 2003). Κατά την απογραφή του 2011, ο πληθυσμός είχε μειωθεί σε 8.960 κατοίκους, ενώ το 2021 οι κάτοικοι του δήμου ήταν μόνο 6.848 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023). Ο Δήμος Πλωγώνιου συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο μειονεκτικών ορεινών περιοχών της Ελλάδας. Οι αιτίες για τη σημερινή διαμόρφωση του πληθυσμού του, είναι πολλές και διακρίνονται σε γεωγραφικές, ιστορικές-πολιτικές και κοινωνικές-οικονομικές. Το Πλωγώνι έχει ορεινό ανάγλυφο, και λιγότερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Όλα αυτά δυσκολεύουν τη συντήρηση μεγάλου αριθμού κατοίκων στις ορεινές περιοχές. Ο δήμος περιλαμβάνει μόνο έναν πεδινό οικισμό, 16 ημιορεινούς και 34 ορεινούς (ΕΣΥΕ, 1984).

Από την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι σήμερα, η ελληνική γεωργία χαρακτηρίζεται από στασιμότητα των παραγωγικών επιδόσεων, σταθερότητα και, στη συνέχεια, μείωση του γεωργικού εισοδήματος, και ραγδαία επιδείνωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της. Στη δεκαετία του '80, λόγω των αυξημένων επιδοτήσεων, η στασιμότητα στη γεωργική παραγωγή δεν είχε γίνει αισθητή στο συνολικό γεωργικό εισόδημα, ενώ, μετά το 1995, λόγω των μειωμένων παραγωγικών επιδόσεων αντανάκλαται μείωση τόσο στο συνολικό γεωργικό εισόδημα, όσο και στο οικογενειακό γεωργικό εισόδημα.

Κατά την μετακίνηση των πληθυσμών το 1922 είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ η Ήπειρος δέχτηκε μεγάλο αριθμό προσφύγων, το Πλωγώνι δέχτηκε μόνο 33, σε 5 χωριά του (ΕΛΣΤΑΤ, 2022). Ο Δήμος Πλωγώνιου δεν έμεινε ανεπηρέαστος από την εξωτερική μετανάστευση που μάστιξε την Ελλάδα από το 1945 έως τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70 απόρροια της δραστηρικής καθίζησης των γεωργικών εισοδημάτων. Τα προβλήματα αυτά ώθησαν κατά κύριο λόγο τα φτωχότερα οικονομικά στρώματα στη ξενιτειά προκειμένου να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο. Παρά την ανάσχεση της μετανάστευσης προς το εξωτερικό μετά το 1970 και την παλιννόηση στην Ελλάδα πολλών Πλωγώνιων, παράγοντες όπως η επικράτηση του αστικού τρόπου ζωής, η αύξηση του ποσοστού των εργαζόμενων γυναικών, η αύξηση του μέσου όρου ζωής κ.ά. προκάλεσαν μείωση των γεννησεων και αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων, συντελώντας στην ενδυνάμωση του δημογραφικού προβλήματος. Έτσι επήλθαν σημαντικές κοινωνικές, πολιτιστικές αλλά και οικονομικοτεχνικές αλλαγές στο Πλωγώνι.

Λόγω έντονης ορεινής γεωμορφολογίας της περιοχής και την τάση φυγής προς τα αστικά κέντρα, ο Δήμος Πλωγώνιου είναι αρκετά αραιοκατοικημένος με 16 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Η δημοτική ενότητα Άνω Καλαμά είναι η πιο πυκνοκατοικημένη του Δήμου με 35,9 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, ενώ η πρώην κοινότητα Λάβδανης η πιο αραιοκατοικημένη με 4,6 κατοίκους. Εκτός από τη μείωση της πληθυσμιακής πυκνότητας παρατηρείται και γήρανση του πληθυσμού: η ηλικιακή ομάδα με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στον πληθυσμό του δήμου είναι οι άντρες και γυναίκες 65 ετών και άνω και με τη μικρότερη συμμετοχή η ομάδα των ηλικιών 0 έως 8 ετών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων, που αγγίζει το 41%, είναι απόφοιτοι Δημοτικού, το 14% έχουν εγκαταλείψει το Δημοτικό σχολείο γνωρίζοντας όμως ανάγνωση και γραφή, το 13,24% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, ενώ πολύ μικρό ποσοστό γύρω στο 4,5% είναι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών. Σημαντικό επίσημο στοιχείο που αφορά τον τομέα της ανεργίας, είναι ότι στο δήμο Πλωγώνιου οι γυναίκες παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας από τους άντρες. Το 22,7% του πληθυσμού είναι γεωργόι, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, το 10,8% ασχολείται με χειρωνακτικές εργασίες, το 10,3% απασχολούνται σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές, ενώ μόλις το 6,6% ασχολείται με επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα (Επιχειρησιακό πρόγραμμα 2012-14).

Ο Δήμος διασχίζεται από την Εθνική Οδό Ιωαννίνων - Κόνιτσας & Καλπακίου Κακαβιάς. Το οδικό δίκτυο προς τα χωριά, χαρακτηρίζεται προβληματικό, έως ανύπαρκτο κατά τόπους και κατά εποχές. Η συγκοινωνία είναι μέτρια έως κακή. Σε αρκετά χωριά, το λεωφορείο ηγαίνει μια φορά την εβδομάδα, ενώ τα Σαββατοκύριακα, δεν υπάρχει συγκοινωνία, καθιστώντας την μετακίνηση αδύνατη για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Το κόστος μετακίνησης, από το πιο απομακρυσμένο χωριό (Αγία Μαρίνα) προς τη πρωτεύουσα του Δήμου, το Καλαμάκι, είναι περίπου 6,50 ευρώ (Μαυροίτη, 2015).

Η πρόσβαση σε φαρμακεία και σε κέντρα υ-

γείας είναι επίσης σε πολύ χαμηλό επίπεδο τόσο λόγω της κατάστασης του οδικού δικτύου αλλά και της δυσκολίας να υπάρξουν οικονομικά βιώσιμες υποδομές καθώς μιλώντας ακόμα και σε επίπεδο δημοτικών διαμερισμάτων των περισσότερων φορές μιλάμε μόνο για εκατοντάδες ανθρώπους. Το πλησιέστερο νοσοκομείο, βρίσκεται στα Ιωάννινα.

Εκεί που κάποτε υπήρχαν νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία, λόγω της έλλειψης μαθητών, απομένουν άδεια κτίρια για να θυμίζουν πως κάποτε αυτοί οι τόποι είχαν ζωή και παιδικές φωνές. Η κατάργηση των σχολείων αυτών, δημιουργεί επιπρόσθετο πρόβλημα, στους υπάρχοντες μαθητές, οι οποίοι αναγκα-

χώς όμως τις τελευταίες δεκαετίες το Πλωγώνι αποτυχαίνει συνεχώς να αποτελεί μια βιώσιμη περιοχή. Στα δημόσια τοπικά αγαθά προαπαιτούμενο είναι ο Δήμος να προσφέρει τις βασικές παροχές σε υγεία, παιδεία και οδικό δίκτυο ώστε να μπορεί ο πληθυσμός να επιστρέψει στα χωριά. Η θέληση και οι νέες ευέλικτες μορφές εργασίας είναι οι μεγαλύτεροι σύμμαχοι. Κανένας όμως δεν μπορεί να εγκαταστήσει την οικογένειά του σε ένα μέρος που στερείται τα βασικά.

Επίσης, οι πολίτες δεν προσελκύονται μόνο από τα τοπικά δημόσια αγαθά αλλά και από τις τοπικές δυνατότητες απασχόλησης επιχειρηματικής δραστηριότητας και επενδύσεων. Με δεδομένα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Πλωγώνιου και των γενικότερων ορεινών υποδομών, το Πλωγώνι μπορεί να αναπτύξει τα δικά του εργαλεία για την προσέλκυση επενδύσεων όπως τοπικές υποδομές και τοπικές επιδοτήσεις. Όσο και αν, ανά περιόδους, ακούγεται το γνωστό «επιπλοή στο χωριό», τα πληθυσμιακά στοιχεία για την περιοχή μας δεν δείχνουν μία τέτοια τάση. Αυτό που εκλείπει και που εφαρμόζεται σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες είναι ένα Εθνικό στρατηγικό σχέδιο στον αγροτικό τομέα, το οποίο και θα καθορίσει το μοντέλο παραγωγής, με τους στόχους και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, σε βάθος ετών, κινώντας το ενδιαφέρον των νέων, αλλά και θα λύσει χρόνια προβλήματα της περιοχής. Επιπρόσθετα, άλλο ένα σπουδαίο κομμάτι είναι και η αποκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας και η προσέλκυση επενδύσεων προς το Πλωγώνι που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας για πτυχιούχους νέους και σε άλλους τομείς, εκτός του αγροτικού, και θα διαμορφώσουν ένα καινούργιο πλαίσιο εγκατάστασης μόνιμου και μη γερασμένου πληθυσμού.

Πριν κλείσω την ομιλία μου, θα προτείνω επίσης σαν Ομοσπονδία να χτίσουμε γέφυρα συνεργασίας με το τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ώστε εκπονήσει προτάσεις για την ανασυγκρότηση της περιοχής. Το Πανεπιστήμιο είναι κομμάτι της Ηπείρου και δεν πρέπει να αγνοούμε την ύπαρξη του. Δελεώνοντας, ο Δήμος είναι ίσως ο πιο βασικός πυλώνας ανάπτυξης της περιοχής ενώ άλλοι τοπικοί φορείς μπορούν να προσφέρουν υπερτοπική βοήθεια. Θέλω να ζητήσω από όλους εμάς τους Πλωγώνιους, να είμαστε οι πιο αυστηροί κριτές όλων των μελλοντικών αποφάσεων που αφορούν την περιοχή αλλά ταυτόχρονα να σκεφτούμε τι μπορούμε να κάνουμε εμείς οι ίδιοι ώστε εν τέλει να πέσουν τα τείχη που οδηγούν στην ερήμωση.

Σας ευχαριστώ,

Θεοδώρα Λουίζα

ζονται να ξενιτεύονται σε καθημερινή βάση προκειμένου να έχουν πρόσβαση στο βασικό αγαθό της παιδείας. Κάθε σχολείο που κλείνει στο Πλωγώνι, συνεπάγεται και ένα χωριό που ερημώνει.

Συνοψίζοντας, το Πλωγώνι είναι αραιοκατοικημένο, έχει ανομοιόμορφη κατανομή του πληθυσμού, έχει έντονο δημογραφικό πρόβλημα ενώ το γεωγραφικό ανάγλυφο δυσχεραίνει τις μετακινήσεις. Η έλλειψη υποδομών αποτρέπει την μόνιμη εγκατάσταση ενώ αυξητική τάση παρατηρούμε στην ανεργία και την γήρανση του πληθυσμού. Πέρασαν πολλά χρόνια από τότε που οι άνθρωποι στο Πλωγώνι ζούσαν μέσα στη φύση μέσα στις γειτονιές. Τότε που τα παιχνίδια στις αλάνες δεν τελειώναν ποτέ και η καλημέρα ανταλλάσσουσε απ' τα ανοιχτά παράθυρα όλων των σπιτιών. Με αυτήν την σκέψη και μόνο, δημιουργείται έντονη νοσταλγία για επιστροφή στο χωριό. Ο καθαρός αέρας, ο ήρεμος τρόπος ζωής, το εξασφαλισμένο εισόδημα - όντας συνταξιούχοι πλέον ή η δυνατότητα της τηλεργασίας για τους νεώτερους, είναι σοβαρά κίνητρα για να ξαναζωντανεύουν τα χωριά μας. Η μετανάστευση στις πόλεις, έχει δείξει ότι δεν οδηγεί πουθενά. Για τους νέους υπάρχουν σημάδια που δείχνουν ότι η ζωή στο χωριό δεν είναι μια τόσο δύσκολη απόφαση. Για τους γερότερους, η νοσταλγία για τα παιδικά χρόνια και τις μυρωδιές του χωριού γίνεται εντονότερη. Είναι ο τρόπος ζωής που αποζητούμε.

Οι κοινότητες δημιουργούνται για να ικανοποιούν τις ανάγκες των ανθρώπων, βασικά για την παροχή τοπικών δημοσίων αγαθών, την δημιουργία θέσεων εργασίας με την προαγωγή της επιχειρηματικής και επενδυτικής δραστηριότητας. Οι αποδοτικές, οι αποτελεσματικές και οι ανταγωνιστικές κοινότητες είναι εκείνες που μεγιστοποιούν την ευημερία των κατοίκων τους, προσελκύοντας περισσότερους ανθρώπους να κατοικήσουν σε αυτές, με σκοπό την αξιοποίηση των οικονομικών κλίμακας στην παραγωγή και κατανάλωση των τοπικών δημοσίων αγαθών που αποφέρει ο μεγαλύτερος πληθυσμός. Τέτοια αγαθά είναι οι δρόμοι, τα σχολεία, η υγεία, η αστυνομία, το καθαρό περιβάλλον κ.λπ. Οι άνθρωποι επιλέγουν εκείνες τις κοινότητες για να ζήσουν που τους αποφέρουν τη μέγιστη ικανοποίηση. Για παράδειγμα, ένα οικοκυρικό μπορεί να αποφασίσει που θα μετακινηθεί με βάση τις προτιμήσεις του για την παροχή δημοσίων εκπαιδευσης. Δυστυ-

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΓΟΥΝΑΡΗ

ΠΑΙΔΟΨΥΧΟΛΟΓΟΣ

ΜΕΛΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΨΥΧΟΛΟΓΩΝ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ 28

ΤΗΛ.: 210 38 36 718

T.K. 152 33 ΧΑΛΑΝΔΡΙ

KIN. 6934 404506

Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Μελανίδι 4, Ιωάννινα
τηλ. 26513 06385
κιν.: 697 4460602
e-mail: info@vickyporiki.gr
site: www.vickyporiki.gr

ΤΑ ΣΠΑΝΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΩΓΩΝΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

- Το ακριτικό Πωγώνι στο βορειοδυτικό άκρο του νομού Ιωαννίνων, δίπλα στην Αλβανία
- Τα μεγάλης σημασίας αρχαιολογικά ευρήματα (φрукτωρία στον Παλαιόπυργο, αρχαιότητες στον Γορμό κ.ά.) και τα απαράμιλλου φυσικού κάλλους μέρη που παραμένουν αναξιοποίητα

Για μια ακόμη φορά θα ασχοληθούμε με μια ακριτική περιοχή του νομού Ιωαννίνων, το Πωγώνι. Θα αναφερθούμε σε άγνωστες, σημαντικές αρχαιότητες που υπάρχουν στο Πωγώνι και έχουν όχι μόνο αρχαιολογική αλλά και εθνική αξία. Ποιος θα φανταζόταν ότι κοντά στο χωριό Παλαιόπυργος στο όρος Νεμέρτσικα (ή Μερόπη ή Δούσκο) δίπλα στα ελληνοαλβανικά σύνορα, υπάρχουν ερείπια φрукτωρίας, «τηλεπικοινωνιακού σταθμού» των αρχαίων; Αν και είναι γνωστή η ύπαρξη της εδώ και περίπου 50 χρόνια η Πολιτεία δεν έχει ασχοληθεί με αυτή. Ίσως περιμένει να εξαφανιστούν όσα ερείπια της έχουν απομείνει για να αναλάβει δράση.

Τα σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα στην Κοιλιάδα του ποταμού Γορμού, τα ερείπια της αρχαίας πόλης Ατιντάνιας στα Κτίσματα, ναοί και μοναστήρια με ιστορία εκατοντάδων χρόνων, ό-πως η μονή Μακρυαλέξη μεταξύ Αγίας Μαρίας

Ανασκαφή τύμβου στη θέση «Πλάση» 1987

και Λάβδανης που χρονολογείται από τον 16ο αιώνα (υπάρχουν και ανεπιβεβαίωτες τοπικές παραδόσεις που τοποθετούν την ίδρυσή της τον 10ο αιώνα, ίσως και νωρίτερα) σε συνδυασμό με τις μαγευτικές τοποθεσίες του Πωγωνίου θα μπορούσαν, αν είχαν αξιοποιηθεί σωστά, να αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο που θα έδιναν ζωή στα έρημα χωριά της περιοχής.

Πού βρίσκεται το Πωγώνι;

Το Πωγώνι βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο του νομού Ιωαννίνων, κοντά στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Ως το 1997 υπήρχε επαρχία Πωγωνίου που περιλάμβανε τα χωριά που ανήκαν ιστορικά στο Πωγώνι. Με τη μεταρρύθμιση του «νόμου Καποδίστριας» το 1997 ιδρύθηκαν στο ΒΔ του ν. Ιωαννίνων τέσσερις Δήμοι: Άνω Καλαμά, Άνω Πωγωνίου, Δελβινακίου και Καλπακίου ενώ διατηρήθηκαν οι κοινότητες Πωγωνιανής και Λάβδανης. Με τον «Καλλικράτη» από 1/1/2011 όλοι οι παραπάνω Δήμοι και κοινότητες ενώθηκαν σε έναν Δήμο, τον Δήμο Πωγωνίου που έχει πρωτεύουσα το Καλπάκι και ιστορική έδρα το Δελβινάκι. Δημιουργήθηκε έτσι ένας Δήμος μαμούθ, έκτασης 700 τ.χλμ. με δεκάδες χωριά διασκορπισμένα σε διάφορα δύσβατα μέρη και εντάχθηκαν στον νέο Δήμο οικισμοί που ποτέ δεν ανήκαν στο Πωγώνι.

Δήμαρχος Πωγωνίου από το 2011 είναι ο κύριος Κωνσταντίνος Καψάλης, ο οποίος παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που καταβάλλει, είναι αδύνατο να κάνει πολλά πράγματα. Στο σημερινό μας άρθρο, θα αναφερθούμε στην περιοχή που ονομάζεται ιστορικά Πωγώνι, το όνομα του οποίου ίσως σχετίζεται με τον Βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Πωγωνάτο που πέθανε από εκεί επιστρέφοντας από εκστρατεία του στη Σικελία, και σύμφωνα με τον Ιωάννη Λαμπριδίη (1886) βρίσκεται μεταξύ Ζαγορίου, Κόνιτσας, Δρόπολης, Κουρέντων και Τσαμουριάς. Θυμίζουμε (δείτε σχετικό άρθρο μας στις 4/1/2020) ότι οκτώ χωριά του Πωγωνίου δόθηκαν αυθαίρετα στην Αλβανία, καθώς η χάραξη των ελληνοαλβανικών συνόρων έγινε πάνω σ' έναν αυστριακό χάρτη! Η in loco (επί τόπου) παραξή τους εκκρεμεί...

Τα χωριά του «ιστορικού» Πωγωνίου μπορεί να τα δείτε στον χάρτη που δημοσιεύσαμε. Στο Πωγώνι περιλαμβάνονταν παλαιότερα ο Μολυβδοσκεπάστος (με την ιστορική μονή του) που ανήκει σήμερα στον Δήμο Κόνιτσας και το Κουρεμάδι που σήμερα ανήκει στον Δήμο Φιλιατών. Ο πληθυσμός του Δήμου Πωγωνίου ήταν το 2011 8.960 και το 2021 6.848, μέσα σε δέκα χρόνια δηλαδή μειώθηκε κατά 25% περίπου! Και στην πραγματικότητα είναι ακόμα λιγότεροι οι κάτοικοι του Πωγωνίου...

Η φрукτωρία του Παλαιόπυργου

Η φрукτωρία ήταν αρχαία μέθοδος επικοινωνίας με φрукτούς (πυρούσκι) που χρησίμευε ως ένα είδος οπτικού τηλεγράφου των αρχαίων Ελλήνων. Για τη μετάδοση των μηνυμάτων άμεσα και σε μεγάλες αποστάσεις, οι πρόγονοί μας άναβαν φωτιές σε ψηλά σημεία και βουνοκορφές ώστε τη νύχτα και να φαίνεται η φωτιά και τη μέρα ο καπνός, με διαφορετική σε κάθε περίπτωση σημασία. Τις φрукτωρίες θεωρείται ότι τις επινόησε ο Παλαμήδης (που εφεύρε και τα ζάρια). Με αυτό τον τρόπο αναγγέλθηκε η άλωση της Τροίας σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα. Φрукτωρίες είναι γνωστό ότι υπήρχαν σε διάφορα όρη της χώρας μας. Είναι σχεδόν όμως άγνωστο ότι ερείπια φрукτωρίας υπάρχουν και στο όρος Μερόπη (Νεμέρτσικα ή Δούσκο) που βρίσκεται στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Η ψηλότερη κορυφή του όρους στο ελληνικό έδαφος έχει υψόμετρο 2.198 μέτρα, ενώ στο αλβανικό έδαφος βρίσκεται η ψηλότερη κορυφή της Νεμέρτσικας (2.455 μ.).

Ο Κ. Κωστούλας σε ένα εξαιρετικό άρθρο του στον «Πρωινό Λόγο», εφημερίδα των Ιωαννίνων, δίνει εντυπωσιακά στοιχεία για τη φрукτωρία του Παλαιόπυργου. Το άρθρο δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2023. Θα αναφερθούμε περιληπτικά στο περιεχόμενό του. Στα μέσα της δεκαετίας του '70 ο κύριος Κωστούλας επισκέφθηκε τη Μερόπη Πωγωνίου. Ο τότε Γραμματέας της Κοινότητας οδήγησε τον κύριο Κωστούλα σε έναν από τους λόφους της Νεμέρτσικας, στα ερείπια μιας εκκλησίας αφιερωμένης στον Προφήτη Ηλία. Δίπλα στα ερείπια του Ηλία υπήρχαν τα ερείπια ενός άλλου κτίσματος με ισόδομες πέτρες διαστάσεων (περίπου) 0,5 μ. Χ 0,6 μ. Χ 1,50 μ. Ο Γραμματέας είπε στον κύριο Κωστούλα ότι ίσως πρόκειται για ερείπια από «Κυκλώπεια Τείχη» ενός ερημωμένου γεγονοτικού χωριού που ονομαζόταν Παλιόχωρι. Το όνομα αυτό υπάρχει και σε άλλες περιοχές του Πωγωνίου και χαρακτηρίζει χωριά που καταστράφηκαν ή ερημώσαν στο πέρασμα των αιώνων από διάφορες αιτίες (επιδρομές βαρβάρων, ασθένειες). Ο κύριος Κωστούλας φωτογράφησε τα υπολείμματα του κτίσματος και ξεκίνησε μια προσπάθεια για να βρεθεί τι ακριβώς ήταν αυτό. Την απάντηση έδωσε λίγα χρόνια αργότερα ο αρχαιολόγος Ηλίας Ανδρέου: επρόκειτο για τα υπολείμματα αρχαίας φрукτωρίας! Ίσως αναρωτηθεί κάποιος «ποιοί έβλεπαν τα σήματα από τη φрукτωρία του Παλαιόπυργου» (έτσι είναι γνωστή η φрукτωρία αυτή σήμερα). Η Νεμέρτσικα είναι ορατή από το όρος Τόμαρος (ή Ολύτσικα) στους πρόποδες του οποίου βρίσκεται το μοναείο της Δωδώνης! Γράφει ο Κ. Κωστούλας: «Η φрукτωρία της Νεμέρτσικας αποτελεί διαχρονικά ένα μνημείο που σηματολογεί την αρχέγονη ελληνική παρουσία στην περιοχή και σαν Πελασγικό, υποτίθεται μνημείο, ίσως συνδέεται και με τον Πελασγικό Δία της Δωδώνης που αναφέρεται στην προσευχή του Αχιλλέα «Ζεν Άνα Δωδωναίε Πελασγικέ...». Ας μας πουν οι τακτικοί Αλβανοί ή αλβανολάτρες σχολιαστές των άρθρων μας πώς γίνεται να υπάρχουν υπολείμματα φрукτωρίας, που μόνο στην αρχαία Ελλάδα συναντά κανείς, δίπλα στα ελληνοαλβανικά σύνορα; Μήπως πρόκειται για μια ακόμα αλβανική εφεύρεση; Βέβαια, τεράστια ευθύνη έχουν και όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις που δεν ανέδειξαν

εδώ και 50 περίπου χρόνια τη φрукτωρία του Παλαιόπυργου Πωγωνίου.

Η Κοιλιάδα του Γορμού

Ο ποταμός Γορμός από τον οποίο αρχίζει το Πωγώνι αποτελεί ένα από τα αρχικά ρεύματα του ποταμού Καλαμά. Η κοιλιάδα του Γορμού (του ποταμού που βρίσκεται στην περιοχή Αγίου όπως έχουμε γράψει σε σχετικό άρθρο μας στις 13/4/2023) είναι ο δεύτερος σε σημασία αρχαιολογικός χώρος του νομού Ιωαννίνων μετά από αυτόν της πρωτεύουσας της Ηπείρου. Ο αρχαιολόγος Ηλίας Ανδρέου που έκανε ανασκαφές για 30 χρόνια στην Κοιλιάδα του Γορμού είπε ότι θα μπορούσαν να γίνουν εκεί αρχαιολογικές ανασκαφές για 100 χρόνια! Αλλά και ο ίδιος ο Ηλίας Ανδρέου έφερε στο φως πολλά και σημαντικά ευρήματα: μνημεία, τύμβοι, τάφοι, ελληνιστικά κτίσματα και οχυρά που αποδεικνύουν αδιάλειπτη κατοίκηση της περιοχής από τους προϊστορικούς χρόνους. Ανακαλύφθηκαν περισσότεροι από 100 τύμβοι τάφων και μια ελληνιστική πόλη. Γράφει σχετικά ο Ηλίας Ανδρέου: «Αξιόλογη πόλη κλασικών και ελληνιστικών χρόνων εντοπίσαμε πάνω σε χαμηλό λόφο στη βόρεια όχθη του Γορμού νότια από το εξωκλήσι της Αγίας Βαρβάρας. Η πόλη καταλαμβάνει έ-

κταση περίπου δέκα στρεμμάτων, ήταν οχυρωμένη με τείχος, τμήματα του οποίου σώζονται σε μερικά σημεία. Επιφανειακά διαγράφονται μέσα στον χώρο της πόλης θεμέλια δεκάδων σπιτιών και πιθανόν δημοσίων κτιρίων ακόμα δυτικότερα στην περιοχή του μοναστηριού του Άη-Γιάννη, υπάρχει πλήθος κεραμιδιών και κομμάτια αγγείων που χρονολογούνται στους ύστερους κλασικούς και πρώιμους ελληνιστικούς χρόνους στον 4ο δηλαδή και 3ο αι. π.Χ. και προφανώς ανήκουν σε συνουκισμό της εποχής».

Άλλα σημαντικά ευρήματα στο Πωγώνι

Ο Κ. Κωστούλας αναφέρει και μια σειρά σημαντικών ευρημάτων κυρίως στην κοιλιάδα του Γορμού. Το κάστρο του Οραιοκάστρου (Λαχανοκάστρου) που χρονολογείται από την ελληνιστική περίοδο κατά τον Νικόλαο Χάμοντ, διάσπαρτα ερείπια παρόμοια μ' εκείνα της φрукτωρίας του Παλαιόπυργου σε διάφορες θέσεις, τα ερείπια στο Παλιόχωρι Νεμέρτσικας με υδραγωγείο από τις πηγές Μπιτσικόπουλο, απολιθωμένα δέντρα, πέντε τοξωτά γεφύρια, τρίτοξη γέφυρα με το όνομα Γκρέτσι (των Γραικών) σε μονοπάτι που χαρακτηρίζεται ως Παρι(α)γεντία και συνέδεε Κορυτσά με Άγιους Σαράντα, με θεινικό τμήμα μονοπατιού στη Νεμέρτσικα και χειμερινό σε χαμηλότερο υψόμετρο κ.ά. Στο τοπικό μουσείο του χωριού Μερόπη υπάρχει κέρατο βοδιού που χρονολογήθηκε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης γύρω στο 900.000 π.Χ. (!). Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός της ύπαρξης αμμονιτών (απολιθωμένα μαλάκια με σπειροειδές όστρακο που έζησαν κατά τον παλαιozoικό και τον μεσοζωικό αιώνα) στην περιοχή του Πωγωνίου που δείχνουν ότι πριν από εκατομμύρια χρόνια εκεί υπήρχε θάλασσα. Αμμονιτές υπάρχουν στο (Ιστορικό) Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, της Καστάνιανης Πωγωνίου, το οποίο η αθάνατη ελληνική γραφειοκρατία, κρατά «κλειστό», μη επισκέψιμο για το κοινό. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας της Ελλάδας και θα αναδείξουμε σύντομα τα απίστευτα εμπόδια που συναντά ο πρόεδρος της Κοινότητας Καστάνιανης Μιχάλης Κολιός στην προσπάθειά του να λειτουργήσει το Μουσείο...

πάρχουν στο (Ιστορικό) Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, της Καστάνιανης Πωγωνίου, το οποίο η αθάνατη ελληνική γραφειοκρατία, κρατά «κλειστό», μη επισκέψιμο για το κοινό. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας της Ελλάδας και θα αναδείξουμε σύντομα τα απίστευτα εμπόδια που συναντά ο πρόεδρος της Κοινότητας Καστάνιανης Μιχάλης Κολιός στην προσπάθειά του να λειτουργήσει το Μουσείο...

πάρχουν στο (Ιστορικό) Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, της Καστάνιανης Πωγωνίου, το οποίο η αθάνατη ελληνική γραφειοκρατία, κρατά «κλειστό», μη επισκέψιμο για το κοινό. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα Μουσεία Φυσικής Ιστορίας της Ελλάδας και θα αναδείξουμε σύντομα τα απίστευτα εμπόδια που συναντά ο πρόεδρος της Κοινότητας Καστάνιανης Μιχάλης Κολιός στην προσπάθειά του να λειτουργήσει το Μουσείο...

Η Ατιντάνια στα Κτίσματα και η ρωμαϊκή πλάκα στην Καστάνιανη

Τα Κτίσματα είναι οικισμός του Πωγωνίου κοντά στην Εθνική Οδό Ιωαννίνων-Κακαβιάς. Παλαιότερα λεγόταν Αρίνιστα, κατά μια εκδοχή από την αρχαία πόλη Αρίστιον που βρισκόταν στην περιοχή. Αυτό όμως μάλλον δεν ισχύει. Όπως γράφει ο Νικόλαος Χάμοντ και η πρόωρα χαμένη αρχαιολόγος Ιουλίτσα Βοτοκοπούλου (1939-1995) που έκανε ανασκαφές στην περιοχή, τα Κτίσματα έχουν χτιστεί στη θέση της αρχαίας Ατιντάνιας. Στα Κτίσματα υπάρχουν ερείπια κάστρον πελασγικής νοοτροπίας. Σώζονται ερείπια από τείχη του ύψους 2,5 μ. Το 1971 ο αρχαιολόγος Μιχάλης Φωτιάδης έκανε ανασκαφές στην Ακρόπολη των Κτισμάτων. Σε δύο σημεία βρέθηκαν μεγάλα και ισχυρά θεμέλια οικοδομημάτων (πιθανότατα του παλατιού και δημοσίων κτιρίων). Η Ατιντάνια πιθανότατα βρισκόταν ανάμεσα στις δεκάδες πόλεις της Ηπείρου που κατέστρεψε το 167 π.Χ. ο Ρωμαίος Αιμίλιος Παύλος.

Στην Καστάνιανη έχει βρεθεί ενεπίγραφη πλάκα της ρωμαϊκής εποχής. Σήμερα η πλάκα βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων. Όπως μας αφηγήθηκαν, ο Καστάνιανής που βρήκε την πλάκα σε χωράφι του εξώ από το χωριό, την τοποθέτησε ως σκεπή στο κοτέτσι του! Ευτυχώς, εκπαιδευτικός καταγόμενος από το χωριό εντόπισε την αξία της και η πλάκα βρίσκεται σήμερα στα Γιάννενα... Στο Παλιόχωρι, ερειπωμένο χωριό (από πανωλή ή επιδρομές βαρβάρων) στον δρόμο Καστάνιανης-Αγίας Μαρίας έχουν γίνει λαθρανασκαφές με άγνωστη λέξη. Βυζαντινά νομίσματα, άγνωστης εποχής έχουν βρεθεί επίσης στο χωριό.

Εκκλησίες και μοναστήρια του Πωγωνίου

Οι εκκλησίες και τα μοναστήρια του Πωγωνίου είναι εκατοντάδες. Αναφέρουμε ενδεικτικά τη Μονή Μακρ(υ)αλέξη, μεταξύ Αγίας Μαρίας-

Λάβδανης, χτισμένης κατά την τοπική παράδοση τον 7ο αιώνα ή το 1068 από κάποιον Μακρυαλέξη. Η επίσημη χρονολογία ίδρυσης είναι το έτος 1585. Τη Μονή Άβελ στη Βήσσανη, την εκκλησία της Ρουφιάς που κατά την παράδοση εμπλουτίστηκε με τέμπλο-δωρό του Αλή πασά, Μονή Αγίου Ιωάννη στην Κάτω Μερόπη, εκκλησία Αγίου Δημητρίου στον Κακόλακκο με τέμπλο που σχετίζεται με την οικογένεια Μάρκου Μπότσαρη και την Εκκλησία Ωραιοκάστρου με αρχαίους φιλοσόφους στην εικονογράφηση της Ηπείρου απεικονίζονται αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι: η Μονή Φιλανθρωπιτών, ο ναός του Αγίου Γεωργίου Νεγάδων, στα Ζαγοροχώρια και η Μονή Ευαγγελιστρίας στα Άνω Πεδινά (Άνω Σουδενά) του Ζαγορίου επίσης είναι μερικοί από αυτούς τους ιερούς χώρους.

Αυτά είναι μόνο μερικά από τα πολλά και σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή του Πωγωνίου. Η κυρία Μενδώνη έχει ενημερωθεί για την ύπαρξη αυτών των χώρων κι υποσχέθηκε οι εργασίες να συνεχιστούν και να επεκταθούν σε άλλους χώρους. Δυστυχώς μέχρι τώρα δεν έχει γίνει τίποτα. Αν είχαν αξιοποιηθεί όλοι αυτοί οι χώροι και είχαν προβληθεί τα απαράμιλλου φυσικής ομορφιάς τοπία η περιοχή θα γινόταν πόλος έλξης για χιλιάδες τουρίστες. Στα τέλη του 2023 εξαγγέλθηκε πανηγυρική η επέκταση της Ιόνιας Οδού ως την Κακαβιά. Αυτό είναι το πρόβλημα του Πωγωνίου κύριοι της Κυβέρνησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή το -25% στον πληθυσμό του μεταξύ 2011-2021; Η μείωση είναι στην πραγματικότητα μεγαλύτερη και το γνωρίζουν οι ιθύνοντες. Το πρόβλημα είναι πώς θα δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές και θέσεις εργασίας για να εγκατασταθούν νέοι άνθρωποι στο Πωγώνι στα περισσότερα χωριά του οποίου έχουν να γεννηθούν παιδιά δεκαετίες και οι καμπάνες χτυπούν μόνο πένθιμα.

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

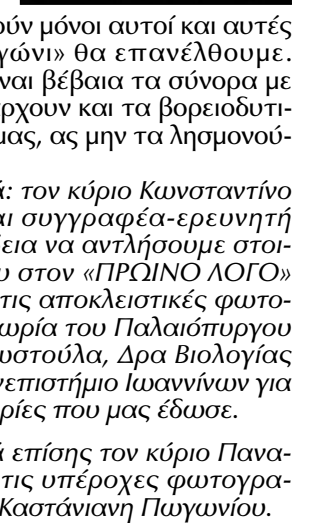
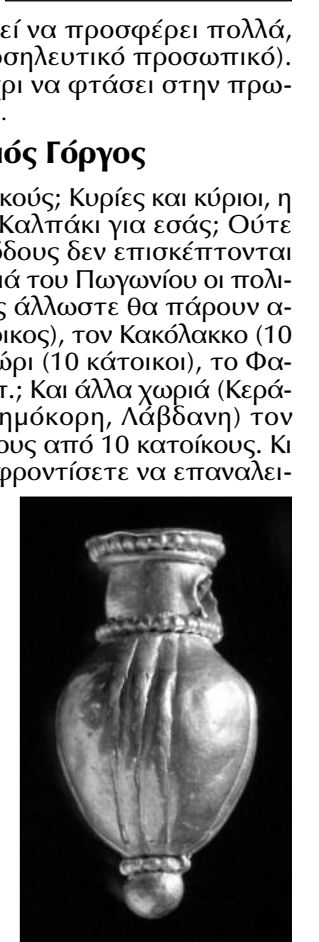
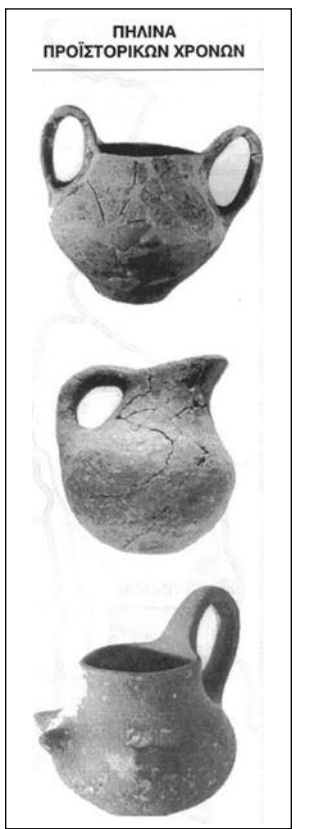
Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

Φτιάξτε βιοτεχνίες ή βιομηχανίες, δώστε κίνητρα για εγκατάσταση σε νέα ζευγάρια και μην υποχρεώνετε όποιον χρειαστεί νοσοκομειακή περίθαλψη να μεταβεί στα Γιάννενα (το Κέντρο Υγείας Δελβινακίου δεν μπορεί να προσφέρει πολλά, λείπουν γιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό). Μπορεί να μην ξει μέχρι να φτάσει στην πρωτεύουσα της Ηπείρου...

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

➤ ΑΠΟΚΡΗΣ

Φέτος γιορτάστηκαν οι Απόκριες στο χωριό, χωρίς βέβαια τα γλέντια, τους «μασκαράδες». Και τις φωτιές. Περιοριστήκαμε την Καθαρά Δευτέρα σε μια φασολάδα και άλλα εδέσματα χάριν της γενικής φέτος προσπάθειας της Δημοτικής Αρχής για την προμήθεια των γενικών αυτών εδεσμάτων και το κρα-

σί προς όλα τα χωριά του Δήμου, αρκεί βέβαια να φρόντιζαν να τα παραλάβουν. Η προσπάθεια ήταν αξιόπαινη και γι' αυτό τα περισσότερα χωριά του Δήμου, όπου υπήρχαν Πολιτιστικοί Σύλλογοι ή ο Πρόεδρος της κάθε Κοινότητας, παρέλαβαν τα στοιχειώδη κι' έτσι έγινε μια ωραία εκδήλωση σε κάθε χωριό. Εμείς είχαμε και τον φίλο Σωτήρη Δέσση με την παραδοσιακή ορχήστρα του και τα παιδιά του χωριού το γλέντησαν. Ευχαριστούμε τον Δήμο για την ευγενική προσφορά του.

➤ Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ

Διπλή γιορτή του Ευαγγελισμού της Υπεραγίας Θεοτόκου και η Επέτειος της Παλιγγενεσίας μας εορτάζεται την 25η Μαρτίου με μεγαλοπρέπεια θρησκευτικά και εθνικά. Η διπλή αυτή γιορτή που συγκλονίζει όλους τους Έλληνες και τους

κάνει υπερήφανους για τον Ύμνο του Έθνους που αποτίναξε με την δράση του τον τουρκικό ζυγό, αλλά και η Ορθόδοξία μας θεωρεί ότι η εορτή του Ευαγγελισμού είναι μέσα στις σπουδαιότερες επετείους του δικού μας δόγματος.

Παλαιότερα όταν το χωριό μας είχε πολυπληθές σχολείο ήταν μια μέρα με Δοξολογία, Επιμνημόσυνη δέηση, σχολική γιορτή με ποιήματα, θεατρική παράσταση, ο δάσκαλός μας εκφωνούσε τον πανηγυρικό της ημέρας εντός της εκκλησίας και τις τελευταίες 10ετίες από το 1960 που εστήθη το μνημείο των Πεσόντων γίνεται κατάθεση στεφάνων από τους φορείς του χωριού. Φέτος στερήθηκαν οι ηρωικοί νεκροί μας την δέηση υπέρ αναπαύσεως των ψυχών τους με ευθύνη του ιερέα.

Οι φορείς όμως του χωριού και ο Δήμος κατέθεσαν στεφάνια, κρατήθηκε 1 λεπτό σιγή και όλοι ψάλλαμε τον Εθνικό μας Ύμνο και ακολούθησε δεξίωση στο Αρρεναγωγείο.

➤ ΠΑΣΧΑ

Όπως πάντα στο χωριό μας το γιορτάζουν οι μόνιμοι κάτοικοι με πάρα πολλούς επισκέπτες, συγγενείς και φίλους. Φέτος η προσέλευση έσπασε κάθε ρεκόρ των τελευταίων χρόνων. Χαρήκαμε ιδιαίτερα γι' αυτό το γεγονός. Οι Θείες Λειτουργίες κατανυκτικές, η Σταύρωση, ο Επιτάφιος όπως πάντα όμορφος στολισμένος, οι Μυροφόρες στις βήσες τους, η περιφορά κανονικά και η Ανάσταση την κατάλληλη ώρα.

Ο καιρός αρκετά καλός. Μόνο της Ζωοδόχου Πηγής που γιορτάζει το Μοναστήρι μας δεν μας έκανε το χατίρι για μια Ανοιξιότικη υπαίθρια όπως τον παλιό καιρό εκδρομή με το αντίστοιχο γλέντι. Ας ελπίσουμε ότι του χρόνου να είναι όλα τέλεια.

➤ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΜΑΣ

Χαράς ευαγγέλια που λέμε πάντα όταν γίνεται κάποιο σπουδαίο έργο. Αυτό αναφωνούμε κι εμείς βλέποντας την εμφάνιση του Μοναστηριού μας και την υπερβολική δραστηριότητα που δείχνει ο πανοσιολογιώτατος Ηγούμενος, σεβαστός σε όλους τους Βησσασιώτες, Νικόλαος Λόλιος. Κάθε μέρα

προσθέτει και ένα λιθαράκι προς την πλήρη ενεργοποίηση της Μονής.

Κάθε Τετάρτη Παράκληση, Εσπερινός και την επομένη Θεία Λειτουργία σε διακεκριμένες θρησκευτικές εορτές, Αγυρνίες με αρκετή προσέλευση.

Με τη βοήθεια του ζεύγους Δημήτρη και Ελευθερίας Γκότση ποτέ δεν λείπει το κέρασμα στον μικρό χώρο του καφέ και των δεξιώσεων, που με τόση αγάπη προσφέρεται. Μακάρι να μπορούν όλο και περισσότεροι συγχωριανοί μας από τα

Γιάννενα και αλλού να συμμετάσχουν σε αυτό που συντελείται αθόρυβα αλλά παραγωγικά. Οι Δεσποτικές εικόνες πιστά αντίγραφα των αρχικών που φυλάσσονται στον Αη-Νικόλαο μας τοποθετήθηκαν. Απομένει η Κοίμηση της Θεοτόκου και είναι πράγματι εντυπωσιακές.

Δεν έχουμε τι άλλο να πούμε παρά να συγχαρούμε και από τη θέση αυτή τον εργασιομανή πατέρα Νικόλαο για την προσπάθειά του. Πιστεύουμε με τις ευλογίες της Υπεραγίας Θεοτόκου να πραγματοποιηθεί και ο μέγας στόχος της ολοκλήρωσης του κτίσματος ώστε να επανδρωθεί, όπως οραματίζεται ο πατέρας Νικόλαος.

Της Ζωοδόχου Πηγής Λειτουργήσε με μεγάλη προσέλευση, παρά τον δύσκολο καιρό, και έγινε μια υπέροχη Θεία Λειτουργία. Οι ψάλτες μας με την παρουσία του φίλου Νικολάου Φλώρου εντυπωσίασαν και πάλι.

➤ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ

Με τον οβολό όλων των Βησσασιωτών, που έχουν τάφους, κρατάμε αξιοπρεπές το Κοιμητήριό μας. Για το έτος 2024 οι παρακάτω συγχωριανοί μας προσέφεραν για τον καθαρισμό και μυοκτονία του Οστεοφυλακείου, καθώς και την αποκομιδή εγκαταλελειμμένων οικοδομικών υλικών από τους κατασκευαστές των μνημείων: Δημητριάδη - Τσίτσα Αναστασία 30, Μπαγέλη - Παπά Φωτεινή 10, Μπέλος Εσώδωρος 20, Γκόγκας Ιωάννης 20, Δημητριάδη - Τσίτσα Αναστασία 30, Ερασμία Καστάνη 10.

➤ Πανδώρα Νικολαΐδη - Καμπάλιου

Έφυγε Μ. Παρασκευή από τη ζωή η φλογερή Βησσασιώτισσα Πανδώρα. Γέννημα - θρέμμα της Βήσσανης και μέχρι τη δύση της ζωής της όσο ζούσε με τον σύζυγό της Γιώργο και έπειτα μόνη της κάθε Πάσχα και Καλοκαίρι μέχρι του Αγίου Δημητρίου ήταν στο χωριό μας. Η σορός της μεταφέρθηκε στο χωριό μας, όπως ήταν η μεγάλη της επιθυμία.